

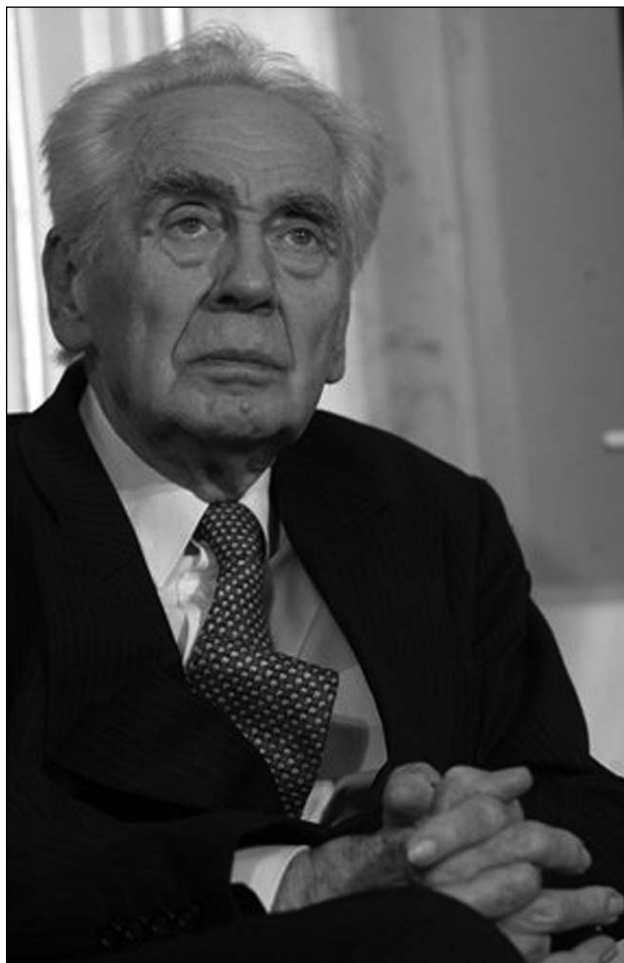
Hubay Miklós Kolozsvárt

Hubay Miklós drámaíró, műfordító, esszéíró 1918. április 3-án Nagyváradon született. A 90. születésnapjára Hubay Miklósnak a Magyar Tudományos Akadémia lehetővé tette azt, hogy szülővárosába látogasson. Ezt az alkalmat használta ki a Korunk Akadémia és meghívta Kolozsvárra is. Hubay Miklós eleget tett a meghívásának. Kétnapos kolozsvári tartózkodása alatt sétált a történelmi városban, meglátogatta a sétatéri színházat, állt annak a színháznak a nézőterén, melyben egyetlen darabját sem játszották. A társaság székhelyén találkozott azokkal, akik úgy érezték: élőben is szeretnének találkozni az igen jó kondícióban levő mesterrel, aki 40 drámával, számtalan publikációval beírta magát a magyar és az egyetemes kultúrába.

Akik eljöttek, nem csalódtak. Kántor Lajos köszöntő szavai után Kötő József színháztörténész ismertette Hubay Miklós munkásságát. Rögtön az elején figyelmeztet arra, hogy Hubay Miklós rendhagyó eset. Sohasem valaki vagy valami ellen száll síkra. Mindenkor valakiért, vagy valamiért hadakozik. Hubay Miklós munkásságáról beszélve Kötő József, kifejtette, hogy a köszöntött drámaíró nem található meg a magyar irodalom drámatérképén. Ennek oka, hogy „hosszúsági és szélességi körei más koordinátarendszerbe tartoznak. Ő a dionüszoszi színház orkesztráljának foglya” és örök érvényű értékek szószólója. Főműveiben a magyar középosztály haláltáncát megelevenítő Hősök nélkül című tragikomédiája, az Egy szerelem három éjszakája, az 56-os magyar forradalom alapkérdését feszegető Késdobálókat és az illúzióvesztés tragédiáját ábrázoló Csend az ajtó mögött című drámáit emlegetik. Mindennek van előlőle, az interperszonális kapcsolatok megelevenítésének is. Ekkor mondta el azt az emléket, ami a kolozsvári magyar színházban történt, Hubay Miklós-hoz kötődik, és a Színház a cethal hátán dráma megírásához vezetett.

Hubay Miklós a beszélgetést gyermek korának felelevenítésével kezdte. Nagyvárad lakás, mely a vasútvonal mellett volt. Majd mesélt Kolozsvárhoz kötődő első élő kapcsolatáról. Amikor Mikes Kelemen stílusában kellett levelet fogalmaznia a Kolozsváron megjelenő Jóbarát című folyóirat pályázatának kérésére. Mint kisgimnazista ezt a pályázatot megnyerte. A Kolozsvári Magyar Színház színművésze Boér Ferenc, Hubay Végtelen napjaim című kötetéből olvasott fel részleteket. A drámaíró meghökkenő részletességgel és irigylésre méltó szellemi frissességgel Budapesten majd Genfben töltött éveiről beszélt.

Megragadó volt az, ahogy csodálattal és tisztelettel beszélt Madách Imre Az ember tragédiájáról. Az államosítás után évekig nem volt szabad Madáchot játszani. Az ember tragédiájának minden egyes részletében úgy ott van az egész, hogy az egészet nem pótolhatja semmilyen része. Minden mondata úgy érvényes, hogy a teljes összefüggésében értelmezük. Ezért nem szabad húzással játszani. A modern jövőbe tekintő embernek a tragédia ismerte nélkü-

Hubay Miklós

lözhetetlen. Madách tanítása a magyar népet áthattotta. Szerinte a mű a világ egyik legtokéletesebben megírt drámája: „tökéletes dráma, egy különös oltás a magyarság számára, nemzedékeket tanít meg arra, hogy az emberi létezés talányosságát valami vigasztaló módon éljük meg. Közben a létezés ezernyi változatosságát kínálja fel a különböző színekben. És a drámairodalom, a színházi kultúra, a társadalom és a kultuszpolitika nem mondhat le arról, hogy magasra tűzze a drámairodalom céljait”.

Életét betöltő két vonal: szűkebb értelemben a drámairodalom, ami kitöltött egy életet. Hat kötetben negyven drámája jelent meg. Ennyi darabot írt. Egyiket sem a könnyű siker kedvéért. Tágabb értelemben a magyar költészetet, semmivel sem összetéveszthető csodájáért, varázsáért való szolgálat, hogy az eljuthasson más nemzetekhez is. Ez úgy kezdődött, hogy diákként állást kap, 1940–42 között a Nouvelle Revue de Hongrie c. lapnál szerkesztőségi titkárként dolgozik. Ezzel olyan körökbe kerül, mely az irodalmi életet befolyásolni tudja. Majd 1942-ben Genfi ösztöndíjasként („ne Ukrajnába vigyék”) elhagyja az országot. A francia nyelv elsajátítására törekszik. Közben József Attila verseket fordít (frissen megismert) francia költő barátjával. 1944–46 között Genfben újraalapítja és szerkeszti a Magyarországon időközben betiltott folyóiratot.

1948-ban visszatér Magyarországra, 1949–57 között a Színművészeti Főiskola drámatörténet tanára,

közben 1955–57 között a Nemzeti Színház dramaturgja. 15 évi állástalanság, közben fordított és a filmgyárba bedolgozott, többek között a Bakaruhában forgatókönyvének írója, közben a gyermekeit az óvodából eltávolítják. Ez ma is fájó emlék. Színház közelébe sem engedték. Az akkori magyar paradox gondolkodás, vezetéskultúra következtében utazhatott. Nem volt olyan PEN-kongresszus, melyre ne őt küldték volna ki. A Firenzei Egyetem meghívja tanárnak. Munkássága oly eredményes volt, hogy több százan vizsgáztak nála magyar irodalomból, amit olasz és más nyelven fordításban olvashattak a hallgatók. A 600-700 hallgató között még skandináv származású is volt, akik angol fordításban olvasták a magyar klasszikusok műveit. Ezek közül a diákok közül később nem egy olasz–magyar fordító lett.

1987-től a Színház- és Filmművészeti Főiskola tanára. 1981-ben megválasztják a Magyar Írók Szövetségének elnökének. 1991–94 között a PEN Club

ügyvezető elnöke, 1994-ben elnöke.

A beszélgetés talán egyik legérdekesebb része az volt, amikor Kántor Lajos azt kérdezte, hogy mint a magyar versirodalom kiváló ismerője, kit tart a 20. század legértékesebb tíz költőjének. A kilencven éves drámaíró, belement a játékba, és kis alkudozással 19. századi versekből is válogathatott, de úgy, hogy nemcsak felsorolta, a címeket, hanem részleteket is elmondott az általa kiválasztottakból.

Egy kérdésnél akadt el: „Hogyan látja a jövőt?” Hosszú másodpercekig tartó csend után válaszolt: „Erre a kérdésre nem tudok válaszolni, pedig szívesen válaszolnék”. Majd elmondta: a létezésben, a másik emberre találás örömeinek tud örülni. A látása megromlott, egyre többet rádiózik, és amikor a rádióban iskolások műsorát hallgatja, és amikor gyerek hangokat hallja, ez boldogsággal tölti el.

CSOMAFÁY FERENC

XIII. Aranka György Nyelv- és Beszédművelő Verseny

*„Szavaink hangtestén
bartóki zene zeng
lélek üzenete
vagy édes anyanyelv.”
(Mátyás Ferenc)*

XIII. alkalommal nyitotta meg kapuit pénteken, 2008. március 28-án az Aranka György Nyelv- és Beszédművelő Verseny országos szakaszára érkező diákok, tanárok, bírálók, vendégek előtt az Apáczai Csere János Gimnázium, hogy három napra ismét, mint minden évben, a lelkeket összekötő magyar nyelv fellegvárává változzék. Idén a rendezvény pénteken reggel kezdődött, ami a versenyzőknek, bírálóbizottságnak egyaránt könnyebb, kényelmesebb volt, mivel nem kellett egy délelőtti beosztást a két szóbeli forduló versenyformák mindkét szakaszát.

Reggel kilenckor az otthont adó iskola dísztermében a Szivárvány havasán kezdetű népdallal üdvözölte a jelenlévőket Gábor Zsófia, majd Mátyás Ferenc Teremtő anyanyelv c. versét hallgathattuk meg Kelemen Csongor előadásában. Elsőként Wolf Rudolf, az iskola igazgatója köszöntötte a vendégeket, s ezzel hivatalosan is megnyitotta a rendezvényt. Péntek János professzor (BBTE Magyar Nyelv és Kultúra Tanszék), a bírálóbizottság társelnöke és az Anyanyelvpolók Erdélyi Szövetségének elnöke, mielőtt bemutatta volna a zsűri tagjait, felhívta a figyelmet a magyar nyelv azon érdekességére, melyet szakzóval beszédaktus-elméletnek neveznek, vagyis hogy amikor az igazgató úr kimondja: megnyitom, akkor a verseny valóban megnyílt, mikor pedig köszönünk valakinek, köszöntünk valakit, azzal, hogy kimondtuk, máris megtettük azt, s ez nem csak egy protokolláris forma, hanem szívből jövő üdvözlés. A bírálóbizottság tagjai idén a következők voltak: elnök Egyed Emese egyetemi tanár (BBTE Magyar Iroda-

lomtudományi Tanszék), a Georgius Aranka Társaság elnöke; a három versenyformában zsűriztek: Albert Júlia, színművész (Kolozsvár), Benkes Zsuzsa címzetes főiskolai tanár (Budapest), Györgyi Béláné, a sátorlajújhelyi Kossuth Lajos Gimnázium igazgatója, Jancsó Miklós, színművész (Kolozsvár), Katona Éva, színművész (Kolozsvár), Kerekes Barnabás Kazinczy-díjas gimnáziumi tanár (Budapest), Matula Ágnes, Kazinczy-díjas, a Duna Televízió szerkesztője (Budapest), Nagy L. János a Szegedi Tudományegyetem tanára, Szívósné Vásárhelyi Zsuzsanna Kazinczy-díjas gimnáziumi tanár (Győr), Wacha Imre Lőrincze-díjas főiskolai docens (Budapest); meghívott előadótanár Petőfi S. János, az olaszországi Macerata Egyetem tanára. A verseny feladatlapjait Farmati Anna, tanár, főszerkesztő (Kolozsvár), Fazakas Emese egyetemi docens (BBTE), Zsemlyei Borbála tanársegéd (BBTE), Kerekes Barnabás Kazinczy-díjas gimnáziumi tanár (Budapest) valamint Siposné Virág Erzsébet gimnáziumi tanár (Kolozsvár) állították össze.

Az üdvözlések sorát Bánházi Emőke szakreferens zárta, aki a Kulturális és Oktatási Minisztérium nevében is sok sikert kívánt versenyzőknek, bírálóknak egyaránt.

A versenyek írásbeli fordulói, a sorszámok kisorsolása után tíz órakor kezdődtek az Édes Anyanyelvünk, Szép magyar beszéd és Versben bujdosó kategóriákban; a diákoknak három óra állt rendelkezésükre, hogy a nem annyira nehéz, mint inkább fantáziát, háttértudást megmozgató feladatokat kidolgozzák. Ez évben, a megszokottól eltérően a versmondó kategóriában jelentkeztek legtöbben, 32-en indultak, az Édes anyanyelvünkben 25-en, a Szép magyar beszédben 26-an. Ez idő alatt a tanárok szakmai továbbképzőn vettek részt. Szövegértés és szövegalkotás témakörben Petőfi S. János a szemiotikai textoló-

gia elméleti kérdéseit taglalta, Benkes Zsuzsa gyakorlatközpontú foglalkozást tartott a tanár kollégáknak.

Délután négy órakor kezdődött a Szép magyar beszéd és Versben bujdosó versenyformákban a szabadon választott szövegek, illetőleg versek (valamint egy esetben rímes próza és népballada) előadása a szakmai zsűri előtt. A napot a Kolozsvári Állami Magyar Színház Woyzeck című előadása zárta.

Szombat reggel kilenc órakor szintén az Apáczai Gimnáziumban folytatódott a verseny, a Szép magyar beszéd és a Versben bujdosó kötelező szövegeivel és az Édes anyanyelvünk szóbeli fordulójával (szövegalkotás). A feladatok nagy figyelmet és egy kis erőfeszítést is igényeltek, de nem voltak megoldhatatlanok, s nehéz feladatnál nagyobb az öröm, ha végül díjazott lesz valaki.

Délután három órakor tartotta a Georgius Aranka Társaság rendes évi közgyűlését, melyet fél ótkor a verseny általános kiértékelője követett. Egyed Emese szerint a verseny a bizalom légkörében zajlott le a magyar nyelv jegyében, annak a nyelvnek a jegyében, amely erő, embereket összekötő, titokzatos valami. Az Édes anyanyelvünk versenyformában az írásbeli feladatokat Fazakas Emese értékelte. Elmondása szerint, bár kicsit nehezebbek voltak a feladatok, mint tavaly, mégis általánosságban jók voltak a dolgozatok, és születtek érdekes, kiemelkedő megoldások is a nyelvhelyességi, helyesírási, stilisztikai és nyelvtani feladatokban. Nagy L. János, a versenyforma szóbelijének értékelője Platónot idézte, felhívta a figyelmet értelem, érzelem, akarat hármasságára s arra, hogy egyikre sem szabad túl nagy hangsúlyt fektetni a másik rovására. Bár hibaként róttá fel, hogy nem mindenki figyelt oda eléggé arra, mit kér a feladat, és úgy vélte, sok bátortalan versenyző lépett a bírálóbizottság elé, lényegesen jobbnak ítélte a produkciókat, mint tavalyelőtt voltak, mikor szintén zsűrizett. A Szép magyar beszéd írásbeli feladatainak megoldásairól Siposné Virág Erzsébet mondta el gondolatait; a szövegértési feladatok szövegértő olvasást hivatottak elősegíteni, ez jól is megy, viszont az érveléssel néhol gond van: látszik, hogy van gondolat, de beszélni (írni) még egy kicsit nehezebb. Kerekes Barnabás a Beszélni nehéz! példamondatok helyes megoldásait ismertette a versenyzőkkel és tanáraikkal, felhívta a kételkedők (hogy „mire jó ez?!”) fi-

gyelmét arra: az a fontos, hogy értsük és ne félreértsük egymást, példaként pedig Latinovits Zoltánt említette, aki élete utolsó felvételén is ilyen jelölésekkel látta el szövegeit. A szóbeli forduló értékelésekor Wachta Imre arra kérte a versenyzőket, hogy mosolyogjanak, amikor egy szöveget felolvasnak, és figyeljenek a szemkontaktusra, hogy arra törekedjenek, hogy szeretettel tudják átadni a megértett gondolatokat, és ne a hangsúlyokat hozzák ki egy szövegből. A Versben bujdosó versenyforma feladatlapjait Farmati Anna értékelte, általában jó, érdekes megoldások születtek; kifogásolta viszont a viszonylag sok nyelvhelyességi hibát, a román ígyszerzetek használatát. Egyed Emese a szóbeli teljesítményeket értékelve arra hívta fel a versmondók figyelmét, hogy soha nem feledkezzenek meg a beszédtechnikáról, hiszen most is, sajnos, sok beszédhibás versenyző volt a jelentkezők között, de ez sok esetben beszédtechnikával javítható. A kiváló teljesítményekért több gyakorlásra lenne szükség, viszont örömdetes, hogy sokkal kevesebb a modorosság, mint az elmúlt években. Még jobb eredményekért nem csak olvasásra, versírásra is buzdította a hallgatóságot.

A legizgalmasabb pillanatokra, a díjátadás feszült perceire vasárnap reggel kilenc órakor került sor az Apáczai Csere János Gimnázium dísztermében. Egyed Emese az ünnepséget megnyitó beszédében visszamlékezett az elmúlt hétvége eseményeire, hogy van egy olyan hétvége az évben, mikor a Nyelv válik főszeplővé, könyvek cserélnek gazdát, gondolatok rögzülnek bennünk. Szócs Judit, a Romániai Magyar Pedagógus Szövetség országos alelnöke beszédében a valóban a „lélek üzeneteként élő édes anyanyelvünk” ápolására hívta fel a figyelmet; Kerekes Barnabás Ravasz László szavait idézte, hogy egy fazék csak a maga egészében fazék, darabjaiban csak értéktelen cserép – az együttlét közös élménye áll szemben és emelkedik az egyénieskedés fölébe, meg kell tartanunk közösségeinket, hogy az értékeket továbbvihessük. Wachta Imre az Anyanyelvápolók Szövetsége nevében mondott köszönetet, hisz ez egy olyan rendezvény, ahol mindenki vallja, valóban nyelvében él a nemzet, ahol fontos magunk magyarságának védelme. A felszólalók sorát Benkes Zsuzsa zárta, ajándékolva és emlékül hagyva Nemes Nagy Ágnes A gondolj-ram virág című versét, hogy ezt vigye mindenki magával a következő találkozásig.

Simó Enikő: Kalotaszegi Madonna

A tulajdonképpeni díjkiosztás a versenyen részt vett nyelvművelő köröknek és vezető tanáraiknak átadott emléksomagokkal kezdődött, majd a díjazás következett:

Édes anyanyelvünk

I. Nichita Margit – Kölcsey Ferenc Főgimnázium, Szatmárnémeti

II. Kakucs Barna – Bolyai Farkas Gimnázium, Marosvásárhely

III. Váncza Csilla – Református Kollégium, Kolozsvár

Dicséretesek: Vincze Renáta – Simion Bărnuțiu Gimnázium, Szilágysomlyó, Szörccsey Ágnes – Mikes Kelemen Főgimnázium, Sepsiszentgyörgy és Furu Emma – Mircea Eliade Főgimnázium, Segesvár

Különdíjasok: Nichita Margit (legjobb szóbeli teljesítmény), Váncza Csilla (legjobb írásbeli teljesítmény)

A díjazottak és rajtuk kívül még Kovács Zsolt, Nagy-Korodi Enikő és Simon Ágnes ez év ősszel részt vesznek a sátoraljaújhelyi Édes anyanyelvük vetélkedőn.

Szép magyar beszéd

I. Jancsó Hajnal – Brassai Sámuel Gimnázium, Kolozsvár

I. Ferencz Boglárka – Mikes Kelemen Főgimnázium, Sepsiszentgyörgy

II. Andorkó Imola – Baróti Szabó Dávid Gimnázium, Barót

III. Bányai Melinda – Református Kollégium, Kolozsvár

Dicséretesek: Szabó Eszter – Apáczai Csere János Gimnázium, Kolozsvár, Kardos Kinga – Kölcsey Fe-

renc Főgimnázium, Szatmárnémeti, Fóris-Ferenczi Johanna – János Zsigmond Unitárius Kollégium, Kolozsvár

Különdíjasok: Jancsó Hajnal (a kötelező szöveg legjobb előadása), Ferencz Boglárka (a szabadon választott szöveg legjobb előadása), Szabó Eszter (legjobb írásbeli teljesítmény), Nagy Szidónia – Mikes Kelemen Főgimnázium, Sepsiszentgyörgy (legjobb szövegjelölés).

A Szép magyar beszéd díjazottjai, valamint Szilágyi Kispista Agota és Orosz Klára utaznak tavasszal Győrbe, a Kazinczy-versenyre.

Versben bujdosó

IX–X. osztályosok

I. Finna Eszter – Bolyai Farkas Gimnázium, Marosvásárhely

II. Moldován Blanka – Németh László Gimnázium, Nagybánya

III. Rostás Kriszta – Brassai Sámuel Gimnázium, Kolozsvár

III. Szabó Brigitta – Báthory István Gimnázium, Kolozsvár.

Dicséretesek: Nagy Noémi – Református Kollégium, Kolozsvár, Fehér Zsuzsanna – Simion Bărnuțiu Gimnázium, Szilágysomlyó.

Különdíj: Rostás Kriszta (legjobb szóbeli teljesítmény).

XI–XII. osztály

I. Katona Dóra – Báthory István Gimnázium, Kolozsvár

II. Albert Nagy Ákos – Székely Mikó Kollégium, Sepsiszentgyörgy

III. Nagy-György Emília – Bolyai Farkas Gimnázium, Marosvásárhely

Dicséretesek: Szász Júlia – Áprily Lajos Gimnázium, Brassó, Pánczél Gyöngyvér – Bod Péter Tanítóképző, Kézdivásárhely, Pozsony Borbála – Apáczai Csere János Gimnázium, Kolozsvár

Különdíj: Katona Dóra (legjobb szóbeli teljesítmény).

A támogatók felsorolása után Wolf Rudolf igazgató búcsúzott a vendégektől.

A rendezvényt Király László Anyanyelv c. verse (előadta Fóris-Ferenczi Gábor) és a Szózat zárta.

Hiszem, hogy ismét felemelően szép három napnak lehetett részese az, aki idén részt vett (versenyzőként, bírálóként, kísérő tanárként, szervezőként vagy vendégként) a XIII. Aranka György Nyelv- és Beszédművelő Verseny országos szakaszán – köszönet érte a vendégeknek, versenyzőknek és nem utolsósorban a szervezőknek, az Apáczai Gimnázium magyartanárainak. Sok borulató hangot hallunk manapság, hogy a fiatalokat nem érdekli az irodalom, a magyar nyelv, és sok esetben igaznak is bizonyulnak ezek az állítások. De azt gondolom, hogy amíg versenyző gimnazisták, miközben izgatottan arra várnak, hogy megkapják a kötelező vers szövegét és felkészülhessenek előadására, a Vár-laknak keresztelt teremben egyénileg vagy kórusban Petőfi, József Attila, Radnóti vagy Áprily verseket mondanak, addig nincsen okunk a túlzott aggodalomra.

SZÉMAN E. RÓZSA

Vén fa árnyékában – a fiatalság fényében

(Benedek Elek ükunokája Háromszéken)

Benedek Elek Kisbaconi versek című könyvét hozta magával, amelynek anyagát ő szedegette össze a Cimborá gyermekújságból, régi kalendáriumokból, száz évvel ezelőtti újságokból, könyvekből és kéziratokból. A versek, mondókák kötetbeli sorszámozásával 215-ig jutott el. A Kisbaconi versek 114 színes rajzzal illusztrált kötet, ezeket a kolozsvári Báthory István Gimnázium diákjai készítették. A kötet felelős kiadója Szabó Zsolt, a Művelődés folyóirat szerkesztője, s az összeállítás a zilahi Colorprint nyomdában jelent meg 2007-ben.

Az előadóművész három CD-t is hozott magával, ezek közül a Vén fa árnyékában önálló lemez, az általa válogatott és megzenésített verseket tartalmazza. A lemezborítón Elek Apó dér ütötte öregkori képe és ennek mintegy ellenpontosításaként ükunokája sötét hajjal keretezett arca. A két portré fekete-fehér kontrasztja kölcsönösen kiemeli egymás arckarakterét, hogy aztán a gének kedves játékanak törvényei szerint az orrsővénvonal azonossága jelezze a tagadhatatlan családi összetartozást.

Szemügyre veszem az önálló lemezt, belehallgatok az énekekbe, versekbe, s érzékelem a rokon lelkek körének családon kívülré táulását. A CD a Krónikás Stúdióban készült Budapesten, rangos közreműködők segítségével. Dévai Nagy Kamilla, aki előbb növendékként egyengette Orsolya előadóművészi útját, majd előadótársává fogadta ének-, gitár-, vokálszámokkal, Murányi János dobbal, kongával, ütőhangszerekkel, Nagy Zoltán furulyával, hegedűvel, mandolinnal társult, Tót Attila szintetizátorral segítette összehozni és érvényesülni a Vén fa árnyékában anyagát. Ki ne hagyjam a sorból a Krónikás Ének Zeneiskola növendékeit, akik szintén részt vettek a produkcióban. Orsolya másik lemezét, A fuzsitus tündérek meséi címűt szintén Dévai Nagy Kamilla szerkesztette, és a zenei rendezést is ő jegyzi. A CD A táltos királykisasszony, A tordai tündérvár, Az aranyszörű bárány, A három tündér, A rózsát nevető királykisasszony, A Maros és az Olt, A csillagszemű juhász és Az utolsó tündér című meséket tartalmazza. És van egy harmadik CD is, az Erdőt, mezőt hó takarja című, amely ugyanabban a budapesti műhelyben készült, és Benedek Elek versei mellett több Kányádi-költeményt (Betemetett a nagy hó, Befagyott a Nyárád, Isten háta mögött, Fülíg kucsma), csángó éneket és népi mondókát tartalmaz. Ezt a repertoárt Dévai Nagy Kamillával együtt énekli Orsolya, közreműködik a Kaláka együttes és a Krónikás Stúdió művészi apparátusa.

Mindez azt is jelzi, hogy Bardócz Orsolya nem magányos énekesként és nem szólóban érvényesíti ükapja örökségét, hanem kiválóan képzett, színes és rangos csapatban. Szülőföldhöz kötődését nem csupán szerző- és témaválasztásban jelzi, hanem a lemezborítóra nyomtatva is tudunkra adja, hogy ő budapesti, és ugyanakkor kisbaconi, akárcsak ükapja. Egyébként Kisbacon egyik kedvenc helyük, évenként több alkalommal és hosszabb ideig is itthon tartózkodnak Erdővidéken és Háromszéken. Több íz-

ben koncertezett a kisbaconi Benedek Elek-émlék-házban, valamint Baróton.

Könyve, lemezei Kisbaconban és Budapesten hozzáférhetőek, de megrendelhetők postán is. (Orsolyának internetes honlapja is van.)

Miközben könyvről, lemezről beszélgettünk, kiderült, hogy máris készülnek a jövő évi évfordulós ünnepségekre, Benedek Elek születésének 150., halálának 80. évfordulójára (1859. szeptember 30.–1929. augusztus 17.)

Bardócz Orsolya és férje mostani látogatásával azt is eszünkbe juttatta, hogy erre az évfordulóra Benedek Elek szülőföldjének is készülnie illik, meglehet, éppen az ükunokát és mentorát, Dévai Nagy Kamillát kell meghívni székelyföldi előadói körútra.

Bardócz Orsolyában az ükapai örökséghez, a szülőföldhöz ragaszkodás és az érte való cselekvés ösztönzőjeként olyan személyiséget ismerhettünk meg, aki képes új színt vinni és újabb lendületet adni a tévé kommersz gyermekműsorai miatt fakuló Benedek Elek-kultusznak.

Magabiztos fellépésű, bársonyos hangú hölgy Bardócz Orsolya budapesti/kisbaconi előadóművész, Benedek Elek ükunokája.

SYLVESTER LAJOS

Kulcsár Szabolcs a bűvölet világában

Születése előtt édesanya méhében egy év akadémiát járt ki. Tehát a zenével, már születése előtt kilenc hónappal ismerkedett. Ezt nagyon fontosnak tartja későbbi élete szempontjából. A család korán felfedezte zenei hallását, és ennek is volt köszönhető, hogy a Kolozsvári Zeneművészeti iskolába írták be. Tehát volt 12 év zongorázás Jánki Ilona zongoratanárnő vezetésével, mely után szinte természetes volt a Gh. Dima Zeneművészeti Akadémia karmesteri szakának elvégzése. Ami együtt járt azzal is, hogy az ember továbbra is zongorázott, de kapott a keze alá még 80 zenészt. Őket koordinálni sem utolsó dolog.

Mi kell ahhoz, hogy az ember tényleg jó karmester legyen?

Emberekkel tudjon dolgozni. Tudjon úgy beszélni az emberekkel, hogy meg tudja győzni őket, hogy ugyanakkor a műnek az előadására készülünk közösen. Ne arról szóljon, hogy most itt van egy diktátor, aki csak azért is, amit én akarok, az a jó jegyében dolgozzon. Minden jó karmester olyan meggyőző erővel kell rendelkezzen, amely azt eredményezi: igen is azt akarjátok csinálni, amit én kérek tőletek, mert ez jó és ez mindnyájunknak jó kell legyen. Ennek háttere kell legyen, és mi a háttér, az óriási szakmai felkészültség. Ez nagyon sokirányú kell legyen. Nem mindegy, hogyan gondolkodik az ember.

A múlt évben Magyarországon nemzetközi karmesterversenyt és eszmecsere-t tartottak, amelynek

Essig Klára: Magyarbikali református templom (1998)

célja: az operett műfajának nemzetközi és magyarországi népszerűsítése, valamint új karmester tehetségek felfedezése volt. A négyfordulós verseny nemzetközi zsűri előtt zajlott az Operett Színház próbatermeiben és nagyszínpadán. A győztesek felléphetnek a Kálmán Imre jubileumi nemzetközi sztárgálán október 20–21-én, valamint több előadásra szóló felkérést kapnak a Nagymező utcai színház előadásain való közreműködésre. Erre a megmérettetésre nevezett be Kolozsvárról Kulcsár Szabolcs, aki a harmadik díjat nyerte el, idegen pályán.

Mik voltak azok a belső okok, melyek arra sarkallták Önt, hogy részt vegyen ezen a centenáriumi versenyen?

Nagyon sok karmesternek olyan az élete, hogy ma itt, holnap ott versenyzik. Én szorgalmasan, pontosan szeretem végezni a feladataimat. Mindenek előtt bizonyítani. Elérkeztem egy olyan pontra, amikor úgy éreztem, nincs kellően komoly visszajelzésem arról a munkáról, melyet kifejték a Kolozsvári Magyar Operában. Ezért el kell mennem valahova, ahol nemzetközileg is elismert szaktekintélyek előtt megmérettetem. Győződjek meg arról, hol is állok nemzetközi szinten. A kolozsvári közönség, mivel értékeli a munkánk, mindent megtapsol. Számomra hiányzott az igazi profik kommentárja. Az a szakmai kritika, amely sajnos tájainkon nagyon ritkán hangzik el. Akár médiában, akár személyesen.

Mivel én elég régen vezényelek operettet, és úgy érzem, elég jártas vagyok a műfajban, ezért merészkedtem erre a versenyre jelentkezni.

A verseny háromnegyedénél tapasztaltam, hogy jelentkezésemben volt egy jó adag tudatlanság. Egy egészséges tudatlanság, mertem bemutatni azt, amit mi itthon csinálunk. Ez a klasszikus operett világ. Ott ellenben a szakmával kapcsolatban egy teljesen más operett elképzelés dominál.

A versennyel párhuzamosan A bűvölet világa címmel zenés, tudományos konferenciát tartottak, amelynek homlokterében Kálmán Imre művei álltak. A szakmai előadások és az azt követő vita az operettműfaj jelenét és jövőjét taglalta – a zeneszerző munkásságának tükrében. Tisztázták, hova jutott el a magyar operett játszás, és hogyan képzelik el ezt a jövőben. Ebből a szempontból szinte ijesztő, mekkora szakadék van az itteni és az ottani operett játszás között. A rendezvényen a Habsburg Történelmi Intézet és az Osztrák Kulturális Fórum is részt vett.

Ön az ottani eseményeket megismerve gondolom, azt tapasztalhatta, hogy a ma operett világa tulajdonképpen más nyelvet beszél, mint amit mi tájainkon használunk.

Induljunk ki abból, hogy ma már a szórakoztató ipar követelményeinek eleget téve hajlandók egy egész intézményt fenntartani, gondolok itt az Operett Színházra. Ott gondolkodásban nem lealacsonyító az, hogy operettet játszanak. Sőt. Az operett nem egy alacsonyabb, gyengébb zene, mint az opera. A saját műfajában mindkét zene egyenlő értéket képvisel. Ezt nemzetközi szinten úgy is kezelik. Ezért nagyon komolyan veszik. Erre sajátosan képzett társulatuk van. Mind a zenekar, mind az énekkar, és a szolista gárdáról nem is beszélve.

Az egész arra megy ki, hogy közönségsiker! Felporgetett tempó, közelebb hozni a mai generációhoz. Becsalogatni a mai fiatalokat. Elhitetni a közönséggel azt, hogy az operett nem csak az idős generációnak

szól, hanem mindenkinek. Csak meg kell találni azt az utat, ami mindnyájunknak járható. Ezért sok mindent megtesznek. Például a Csárdáskirálynő teljes szövegét átfirták. Kiindulva abból, hogy eredetileg a szöveg német nyelvű volt. Minden számban a német szöveg teljesen mást jelent, mint amilyenre lefordították, majd később különböző szempontoknak eleget téve, módosítottak rajta. A mai fordításban a „jaj cica” például nem létezik. Maga a dal elhangzik, de más szöveggel. Szakmailag olyan nívón adták elő, hogy a szövegváltoztatás nem volt zavaró.

Az operett nem opera, sokkal több szabadság van benne, ennek következtében különböző karmesterek egyéni elképzeléseiket meg valósíthatják.

A tapasztaltak Önben hogyan fogalmazódtak meg?

Szerintem az itteni közönséget is le kellene szoktatni arról, hogy nem minden a grófokról, bárokról szól. Meg kéne próbálni sokkal több olyan látványelemet, adni, ami minden rétegű közönséget vonzana. Látványos, akrobatikus revüjeleneteket betenni. Mindezt a siker érdekében. Ezt nem egyik napról a másikra, de el kell kezdeni. A műzikel világából áthozni bizonyos elemeket. A rendező utasítása az szent és sérthetetlen. Keményen meg kell dolgozni a sikerért.

Ebben a folyamatban Ön szerint a karmesternek hol kell állnia?

Abban az esetben, ha sikerül együttműködni a rendezővel, akkor valahol közepén kellene állnia. Mindenképpen ösztökélni a rendezőket arra, hogy merjenek felvállalni operett rendezést. A karmester beleszólása csak akkor képzelhető el, ha startból közösen dolgoznak, és nem később ugrik be. Amikor új darabot készítenek elő, és minőségi munkát akarnak kihozni.

Gondolkodás változtatásáról van szó, hiszen egy szolgáltatásról beszélhetünk. Az árut, jelen esetben az operettet, csak magas szinten lehetséges sikerrel eladni. Ezért is nagyon fontos a koreográfus feladata.

Csemiczy Miklós két felvonásos meseoperájának bemutatója alkalmával A brémai muzsikusokban együttműködött a zeneszerzővel?

Igen. Előfordulhat, a zeneszerző megírja darabját, de a színpadon megtörténhet, hogy a zeneszerző elképzelése nem úgy szól, ahogy ő elképzelte, ekkor a karmester és a zeneszerző kollaborálása eredményes lehet. Ebből a közönség profitálhat, az előadás nívója javulhat. Ennek érdekében, lévén az előadás egy komplex műfaj, lépést tarthat az idővel, a kor, szellemi elvárásával.

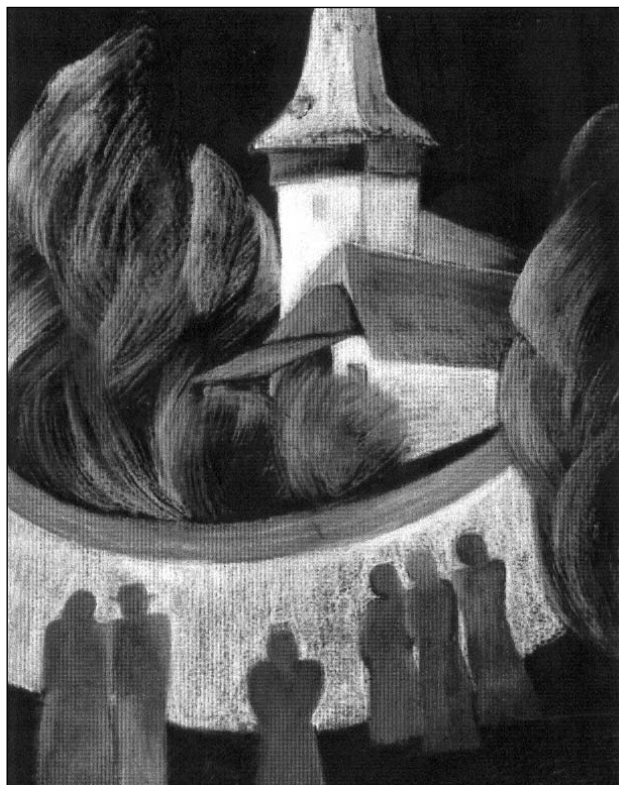
Az információ áramoltatása soha nem volt oly bőséges, mint korunkban. Ezt Önök mennyire képesek kihasználni?

Amióta internet van, azóta majdnem mindent rajta meg lehet találni. Ellenben a ritkaságok hiányoznak. Például az ember hiába írja be, például Ramou: Pigmalion, mert semmi. A nagy slágereket mindenki hallgatja.

Jövőbeli elképzelések?

Szeretnék utat nyitni a szimfonikus zenélésre is. Az operában jól érzem magam. Vágyom az opera vezénylésére is. Sokan vagyunk karmesterek, és soromat ki kell várnom. Ehhez rengeteg türelemre van szükség. Mivel alkalmazottak vagyunk ezért, mindig függünk valamitől, valakiktől. Ezért rengeteg kényszerítő van, amit ki kell várni. Dolgozni rengeteg, hogy az ember bizonyítson, és megállja helyét minden helyzetben. Én erre felkészültem, mert a jó minőségi munkának meg kell, legyen a fizetsége.

CSOMAFÁY FERENC

Lészay Bordy Margit: Triptichon I. (2003)

Botár Edit: Ősz

Kalevala az ex librisen

Az év első napjaiban (január 9–27.) jelentős kisgrafikai kiállításnak adott otthont a kolozsvári Művészeti Múzeum a Bánffy palota patinás kistermében. A kiállított ex librisek Pekka Heikkilä finn gyűjtő gyűjteményéből származnak, és szinte valamennyi az ő nevére készült. Témájuk a finn nemzeti eposz, a Kalevala. Első pillanatban azt hinnénk, hogy a kiállított ex librisek kizárólag finn művészek munkái. Ez azonban nem így van, a munkák öt ország tizenöt képzőművészének alkotásai: Jurij Lijuksin (Oroszország), Mihail Gavrikov (Oroszország), Konstantin Kalinovics (Ukrajna), Jurij Borovickij (Oroszország), Évi Tihamets (Észtország), Silvi Värjal (Észtország), Mihail Verholancsev (Oroszország), Evald Okas (Észtország), Valerij Spigov (Oroszország), Olga Samosjuk (Oroszország), V. Jakstas (Litvánia), Vive Tolli (Észtország), Lembit Karu (Észtország), Pentti Kaskipuro (Finnország) és Petri Aalto (Finnország).

A kiállítás azon túlmenően, hogy bemutatja e szép nemzeti eposzt különböző nemzetiségű alkotók szemszögéből, egyfajta kulturális kapcsolat teremése is finn rokonaink kultúrája és a sokrétű erdélyi kultúra között. De hadd szóljunk néhány szót magáról a Kalevaláról is. Úgy a keresztény, mint a mohamedán világban majdnem minden népnek van egy hőskölteménye. A 19. században Arany János még azt hitte, hogy nekünk magyaroknak is van. Mára bebizonyosodott, hogy nekünk nem maradt fenn nemzeti hőskölteményünk. Finn rokonaink viszont szerencsésebbek voltak. A világ népei közül kiemelkedők a homéroszi költemények, melyek az ó görög hősmonda fő alakjait jelenítik meg az Iliászbán és az Odüsszeában, a Nibelungenlied, mely a német hősmondák mesés törpe nemzetiségét mutatja be, a francia Rolland énekek és a Kalevala. De megemlíthetjük még az Afrikában élő mandingó néger törzs számos meséjét és szó hagyományait is, melyekben buzgó terjesztői az iszlám vallásnak.

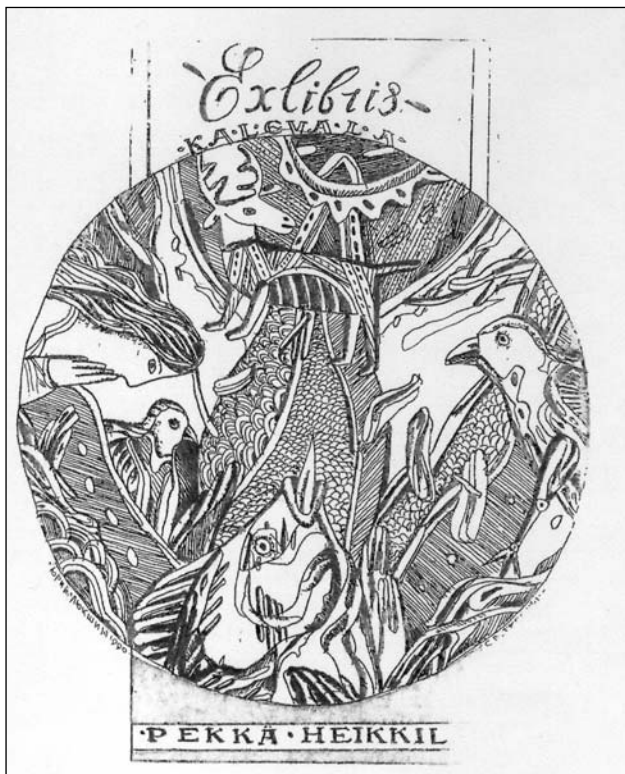
A Kalevala finn nemzeti eposz, melyet Elias Lönnrot finn orvos több hosszú vándorút alkalmával jegyzett fel, ezeket a népi verseket régebbi gyűjtemények anyagával egészítette ki, és összefüggő elbeszélő költeménnyé fűzött egybe. Az eposz verses története a nép életéről, szerelemről, beteljesülésről, rendkívüli képességekkel rendelkező hősökéről szól. A Kalevala 1849-ben jelent meg második kiadásban és ötven runóból áll. Világsiker lett, kiemelte a finneket az ismeretlen népek sorából, és nagymértékben hozzájárult a finn nyelv fejlődéséhez, valamint a finn nemzeti öntudat meghatározásához. A Kalevala fontos szerepet játszott a finn-magyar kulturális kapcsolatok kialakításában. Öt teljes Kalevala fordítás hozza közelebb a finn kultúrát a mienkhez.

És most, hogy belelapoztunk e szép eposz törté-

Jurij Borovickij – Oroszország

netébe, lépünk be a kiállítóterembe és tekintünk meg a Kalevala témára készült ex libriseket, melyek az ősi mítikus hősök világába kalauzolnak bennünket. Az alkotások formanyelve rendkívül változatos, ami természetesen következik a műfaj sajátosságaiból. A kiállított munkákra jellemző a különböző nemzetiségű alkotók érzékenysége a Kalevala nemzeti eposz iránt. A figyelmet első pillanatban felhívja magára a kiállítás plakátja, Ovidiu Petca grafikusművész munkája, mely a neves orosz képzőművész Jurij Borovickij ex librisét használja fel. Az ex libris a mezzotinto műfajában készült. E minuciózus, rendkívül igényes ex libris a kiállítás egyik legsikerültebb munkája. Már első pillanatban feltűnik az orosz képzőművészek nagy számban való jelenléte. Ezek közül kiemelkednek Mihail Verholancsev, aki kiváló technikai tudásával és vonalvezetésével a fametszet igényes műfajában jelentkezik, valamint Jurij Lijuksin. Mihail Gavrikov rendkívül tehetséges orosz képzőművész jelenlévő ex librisével a mesék világába kalauzol bennünket. Az ukrán képzőművészek közül említésre méltó Konstantin Kalinovics, aki bravúros vonalvezetésével első pillanatban felhívja magára a figyelmet. A kiállításon jelenlévő észt képzőművészeket a narratív képzőművészek csoportjába sorolnám. Közülük kimagaslik Evald Okas szép, szépiá színű nyomataival, melyeken a finn nemzeti hagyományok legfontosabb mozzanatait örökíti meg. Szintén észt képzőművészek Silvi Värjal és Lembit Karu, akiknek munkáit talán a költészettel rokoníthatnám. A modern látásmódot a kiállításon a finn Pentti Kaskipuro és az észt Vive Tolli képviselik. Említésre méltó a finn Petri Aalto, aki tömör egyszerűséggel,

Jurij Lijuksin – Ororszország

mondhatnánk tömönatokban fogalmaz, valamint az orosz Olga Szamosjuk, a jelenlévő orosz képzőművészek egyik igen jelentős egyénisége és az észt Évi Tihamets kiegyensúlyozott, szép ex librisei. És még nem beszéltünk Valerij Spigov orosz képzőművészről, aki grafikai lapjait sziszifuszi munkával, kiváló technikai tudással, finom vonalhálóval építi fel. Szerencsésen használja a fekete-fehér nyújtotta lehetőségeket, ami valójában a pozitív-negatív formák feszültségéhez, vagy egyensúlyához vezet. Egyik sikerült ex librisé a gyűjtő Pekka Heikkilä levélpapírjain használja. A kiállítás meghívóján V. Jakstas finoman színezett ex librise kapott helyet.

Különös szenvedély és megszállottság kell ahhoz, hogy egy alkotó tenyérnyi helyre, néhány négyzetcentiméternyi felületre tömörítse mondanivalóját, különösen akkor, ha már egy jól meghatározott forgatókönyv szerint kell gondolkodnia. A Kalevala esetében mondanivalóban nincs hiány, hiszen ha csak a hősköltemény főbb alakjait nézzük, mint Vejnämöjnen, Lemminkeinen, Ilmarinen, avagy Kullervo, és a hozzájuk fűződő eseményeket vesszük számításba, már egy végtelen gazdag világ áll rendelkezésünkre, amiből építkezhetünk. A Kalevala volta képpen egy mozaikmű, melynek minden mozzanata ihletforrás a művész számára. Az ex libris kis mérete miatt nagyon precíz technikát igényel. A kiállító művészek valamennyien messzemenően eleget tesznek ennek az elvárásnak. A tárlatlátogató maradandó élménnyel távozik a kiállításról, a kiállított anyag dokumentálódásra, továbbgondolkodásra ösztönzi.

Mihail Gavrickov – Ororszország

Mihail Verholancev – Ororszország

Az Essig család és a zsoboki–kalotaszegi képzőművészeti alkotótábor

Essigné Kacsó Klára rajztanár, festőművész Kolozsvárt, míg férje, Essig József televíziós operatőr, fotóművész, Fazekasvarsádon született. Tehát a házastársak egyik tagja sem származott Kalotaszegről, Kolozsvárt élnek. Mégis tájegységünk iránti elkötelezettségük példamutató lehet a bennszülöttek számára is. Essigné kezdeményezte, megindította és férje segítségével évek óta makacs kitartással szervezi, sikerrel irányítja a zsoboki képzőművészeti alkotótábor.

A kolozsvári Essig-portán nézegetjük, gyönyörködünk a tábor reprodukciós anyagából összeállított albumban, miközben a házaspár megjegyzéseket fűz a látottakhoz, értékeli a képeket.

Kedves Klarissz, hogyan alakult rajztanári pályád, mikor kerültél Zsobokra, és mik voltak az első benyomásaid?

Zsobok, egy kicsi, 140 lelket számláló falu Kalotaszeg közepén. Neve szláv eredetű, jelentése „falu a gödörben”. Körülötte lankák, dombok terülnek el, melyek alabástromot rejtenek. A messzeségben a Meszes és a Vigyázó havasok ormai látszanak.

Legelőször 1992-ben jártam a faluban Csiha Kálmán püspök úrral, majd ezt több más látogatás követte. Ugyanis felkérésére a férjem lefilmezte a faluban történő fontosabb eseményeket. A Molnár lelkészházaspár jóvoltából a változások sora indult el a faluban: restaurálták a templomot, papilakot, a templombelsőt faragott kazettás mennyezettel, bútorzattal látták el. Utat építettek Zsobok és a Kolozsvár–Budapest nemzetközi főútvonal között, malom, pékség, sajtgyár jött létre, üzemel azóta is.

Zsobokra kerülésem előtt rajz módszertant és rajzot tanítottam az Apáczai Csere János Gimnáziumban helyet kapó óvónő-tanítóképzős osztályokban. Egyik ügyes tanítványom, Gál Csilla zsoboki lány volt. Ő lett a gyermekotthon óvónője. Az utóbbi években az V–VIII. osztályokban tanítottam, ugyanis a képzőmű-

vészeti nevelés alapjaival megismerkedő tanítónőink, felkészülten küldték a gyermekeket az V. osztályba. Sok tehetséges gyermek végzett Zsobokon. Több díjazotunk volt az óvodások és iskolások között a Budapesten, Kolozsváron rendezett rajzversenyeken.

Már első látásra megszerettem a falut és lakóit. Nagyon kedves, dolgozó emberek lakják, akik példamutató szívéllyel fogadják az érkező vendégeket. A rendezett tiszta udvarok, a kalotaszegi házak sora, a faragott kapuk előtt kézimunkázó asszonyok látványa mélyen a szívembe vésődtek. Ünnepi alkalmakkor gyönyörű látvány volt kalotaszegi viseletben látni a falu apraját-nagyját. Olyanok voltak, mint egy csokor mezei virág.

Felépült Zsobokon egy fontos iskolaközpont, a Bethesda Gyermekotthon, ami módfelett mozgalmassá tette a falu életvitelét.

A legfontosabb esemény a Bethesda Gyermekotthon és a Szórvány Iskolaközpont megalakulása. Az otthonban kapnak helyet az árva, félárva és nehéz családi háttérrel rendelkező gyermekek, és a szórványból jövők, akiknek itt lehetőségük nyílt anyanyelven

tanulni. Több munkahelyet teremtett.

Mi adta a kiindulópontot, a kezdő lökést, a tábor létrehozásának ötletét?

Arra gondoltam, hogy ezt a népművészetben gazdag vidéket be kell mutatni a nagyvilágnak és megörökíteni az utókornak. Egy negatív élmény hatására határoztam el az alkotótábor megszervezését. Egy budapesti utam alkalmával több Erdélyt szerető művésszel találkoztam, akiknek Erdélyt a Székelyföld és a csángó vidék jelentette. Mikor közöltem velük, hogy Kalotaszegen tanítok, meglepődve kérdezték: „hát az hol van?”

Így történt, hogy 1996-ban megkezdte működését a zsoboki művésztelep. Első évben csak anyaországiakat hívtam meg azaz a szándékkal, hogy Erdélynek ezt a kincsét is ismerjék meg és ábrázolják alkotásaikban. Az elindulásnál segítségemre volt Simonffy Dani Irén, aki részt vett egy magyarországi művésztelepen, s e tábor részvevőit hívtuk meg. A következő évtől vegyes volt az alkotótáborba való meghívottak sora. Többnyire erdélyi művészek vettek részt, de voltak Magyarországon vagy Németor-

A kiállítást követő hangverseny (Botár Katalin, Ruha István, Banner Zoltán), 1998.

Benk András: Zsoboki csűr (2005)

szágban élő, de Erdélyből elszármazottak és voltak anyaországiak, Dániából, Svájcból, Ukrajnából jövők is.

Az idejövő művészek nemcsak megismerték, de megszerették Kalotaszeget és lakóit. Mindnyájan itt hagyták kezük nyomát és alkotásaik ma már értékes gyűjteményt alkottak, mely Kalotaszeget gazdagítja.

Jóska, szerteágazó televíziós operatőri tevékenységed mellett időt szakítottál a zsoboki kiszállásokra, segítséget nyújtottál a szervezésben, filmzettél, és nem utolsó sorban, mint fotóművész is jelen voltál a tábor életében. Tudom, hogy van egy dédelge-

tett álmod, a kalotaszegi kulturális központ felállítása Bánffyhunyadon. Látsz lehetőséget a buktatók kiküszöbölésére, a terv kivitelezésére?

Ahhoz, hogy a kőbe, fába, agyagba, vászonra, papírra álmódott Kalotaszeget bemutassuk az érdeklődőknek egy állandó jellegű kiállító helysége van szükség. Ezért terveztük egy Kalotaszegi Hagyományörző Alkotóház felépítését Zsobokon. De ez objektív és szubjektív okok miatt nem valósult meg. Ezért úgy döntöttünk, hogy méltó helye Bánffyhunyadon, Kalotaszeg fővárosában lenne. A Kós Károly Egyesület lelkes tagjait bíztuk meg az Alkotóház

Kádár Tibor: Zsoboki lány (1999)

létrehozásával. A még létező Illyés Közalapítvány megelőlegezett egy szép összeget, és megígérte további támogatását. Mi átadtuk a tervrajzot és az e célra kapott pénzüsszeget. Az anyaországi Makhult Mihály építész mérnök ingyen kibővítette a tervrajzunkat, majd egy másik vállalkozó kifizette a telek árát.

A Hagyományörző Alkotóház az állandó kiállító helység mellett helyet ad különböző alkotó műhely részére minden korosztály számára. Irányítója lesz a különböző népművészeti ágazatokra szakosodott falvak munkájának: fafaragás, bútorfestés, varrottások, szóttések készítése stb. Mindez nem zárja ki a népdal, néptánc tanulást, tanítást, sőt az internet használatát sem. Reméljük, Isten segítségével létrejön.

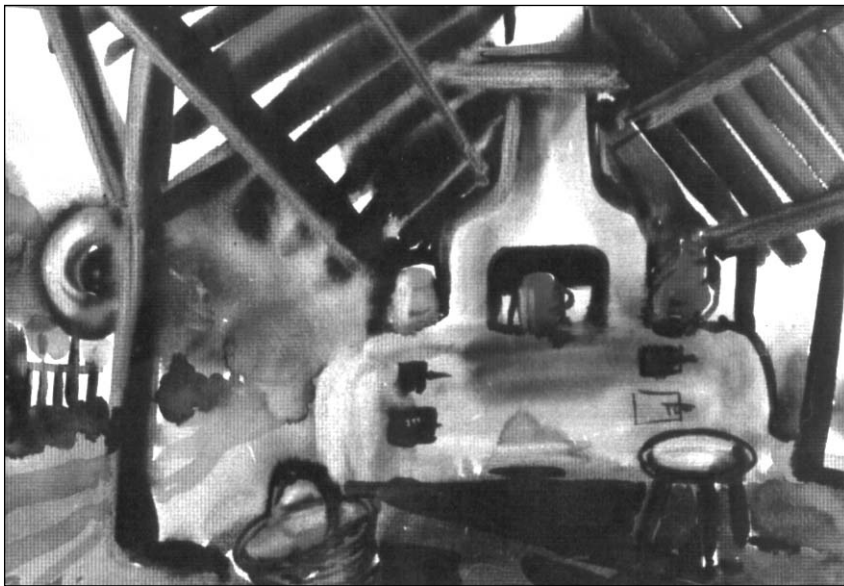
Az Illyés Közalapítvány megszüntével egyelőre elakadt a szép terv kivitelezése. Bízunk benne, hogy lesz majd olyan hazai és külföldi kultúraszerező személy, aki segítségünkre lesz e szép álom megvalósításában.

Ugyeteknek megnyertétek Banner Zoltán művészettörténészt is. Mi az ő feladata a táborban?

Banner Zoltán művészettörténész, költő, előadóművész az első pillanattól a tábor művészeti vezetője. Ellát tanácsokkal, értékeli az elkészült munkákat, megajándékozza a tábort szavalestéssel, megnyitja kiállításainkat Zsobokon, majd Kolozsváron a Reményik Sándor Galériában, sőt Magyarországon is, ha a tábor valamelyik tagjának ott van kiállítása. Előadásában nagy súlyt fektet az erdélyi művészek méltó értékelésére. Rámutat annak fontosságára, hogy az erdélyi művészet bekerüljön az európai művészvilág vérkeringésébe. Erre mind több lehetőség adódik. A kalotaszegi tábor legtöbb tagjának volt már kiállítása Magyarországon vagy más európai országban. 1998-ban volt kiállítás Budapesten Kolozsvár és Kalotaszeg képeiben – címmel, melyet szintén Banner Zoltán nyitott meg.

Egy tábor felelős megszervezése rendkívül összetett folyamat, kik támogattak munkátokban?

Daep Trandi svájci keramikust 2000-ben hívtuk meg először Zsobokra. Neki sokat köszönhet a Bethesda Gyermekotthon. Gyűjtéseket szervezett Svájcban a bent-

Botár Edit: Régi kemence (1998)

lakók megsegítésére. Sok gyermeknek keresett svájci kereszt-szülőt, akik minden nagy ünnep alkalmával, név- vagy születésnap alkalmával értékes ajándékokat, sőt zsebpénzt is küldtek a címzeteknek. Az anyagi támogatás mellett nagy jelentőséggel bír az a tény, hogy megajándékozta a gyermekotthont egy modern égető kemencével, korongozóval. Beindította a kerámia kört a gyermekek nagy örömeire. Mindennel ellátta őket, amire szükségük van az agyaghoz. Gyakran még agyagot is hozott. A kis helységből, amit az otthon erre a célra adott egy kis műtermet varázsolt. Csináltatott bútorokat, polcokat, ahol állandó jellegű kiállítás van. Munkaterápiával gyógyította a lelkiileg sérült gyermekeket. Ennek hatása igen látványos volt. Évente legalább két alkalommal foglalkozott velük egy-egy hónapot. Majd betanította Sz. Balázs Ilona kolozsvári keramikust, aki havonta jött Zsobokra, s egy-egy hetet foglalkozott a gyermekekkel. Őt is Trandi fizette. Jelenleg Benk András bánffyhungyadi keramikus jár hetente egyszer, és tanítja agyagozni a gyermekotthon s az iskola tanulóit. Sok szép kerámia készült itt az évek során. Sok közülük külföldre került ajándékként a Zsobokra látogatók által. Többször gyönyörködhetnek bennük a kolozsváriak is, amikor a Heltai Alapítványnál, az Apáczai Gimnáziumban vagy a Reményik Sándor Galériában voltak kiállít-

va. Ez a kiállítás különlegesen szép volt. Bemutattuk Zsobokot úgy, ahogy a gyermekek látták akvarellben, tus, ceruzarajzban, agyagban. A galéria falait kitapétáztam festményekkel. Középen asztalokon pedig az agyagból kiépített falu volt látható a kicsi házak, kapuk, istállók, állatok, emberek, szekerek, udvarok, utcák és természetesen kiemelkedt minden közül a templom.

Az égető kemence és korongozó létezése fontos a tábor szempontjából is. Lehetővé tették, hogy keramikusok is jöhessenek a művésztelepre, mint például: Bánnyász Erika, Sz. Balázs Ilona, Szabó Bokor Márta. A tábor részvevőinek többsége festőművész meg grafikus. Olajfestékekkel, temperával, akrillal, akvarellal, ceruzával, szénrel vagy tussal dolgoznak. Szobrászaink voltak a legkevesebben.

Az ukrainai Bartosek József, Román László és Suba László, Balázs Janó erdélyi szobrászok műveit láthatjuk Zsobokon a gyermekotthon udvarán. Mészakőből és alabástromból készültek szobraik. A tábor megszervezése elég összetett folyamat. Volt olyan pillanat, amikor azt hittem, nem sikerül és egy évet kimarad. De a Jó Isten segítségével, ha becsukódott egy kiskapu, nyílt egy másik.

Az elején a Communitas Alapítvány támogatása mellett kaptunk támogatást a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumától, az Illyés Közalapítványtól. Ennek

megszűntével maradt csak a Communitas Alapítvány támogatása. A kapott összeg csak töredéke volt a költségeknek, mivel a koszt ára minden évben emelkedett. A művészeknek a napi ellátása ingyenes, de két munkával járulnak hozzá a költségek kifizetéséhez. A szállást az otthon ingyen biztosítja. Ezért minden művésztől kap egy munkát. A második munkát pedig a tábor fenntartására használjuk. Ezekből rendezünk aukciós kiállításokat.

Nagyon jelentős lépés volt a tábor életében az Eureka Szervezet megalakulása. Ezt 18 kolozsvári vállalkozó hozta létre, akiknek célja az erdélyi kultúra támogatása. Az általuk szervezett aukciós kiállításokon a zsoboki tábornak is sikerült eladni néhány festményt. A tavalyi a zsoboki tábornyitó ünnepélyen részt vett Ambur Ádám is, az Eureka jelenlegi elnöke. Támogatásukkal tudtuk a tavalyi művésztelepet megtartani. Ígéretet kaptunk az idei tábor megszervezésének megsegítésére is. Az idei aukciós kiállításokon 8 alkotást adtak el a zsoboki tábor munkáiból.

Reméljük, hogy a kultúrát támogató tehetős vállalkozó réteg száma mindinkább növekszik, és segítségükkel mind több értékes munka gazdagítja nemcsak Kalotaszeg, hanem egész Erdély, sőt Európa gyűjteményeit.

Az évi rendszerességgel működő tábornak immár hagyománya van. Hány szakcsoporthoz, kik vettek részt a táborban, hiszen külföldről is érkeznek részvevők, vannak, akik évek óta visszajárnak.

Az évek folyamán a művésztelep vándortáborrá alakult. Ahhoz, hogy megismerjük a művészek a vidéket, utazásokat szerveztünk Kalotaszeg különböző helységeibe, ahol vázlatokat készítettünk, amiket utólag feldolgoztunk, dokumentációs anyagot gyűjtöttünk. Voltunk Bánffyhungyadon, Kettesden, Magyarbalkon, Szentkirályon, Magyarvalkon, Kispetriben, Almáson, Farnason, Égerezen, Bábonyban, Szentlászlón, Magyarfenesen, Sztánán. Kirándultunk a Bélesi tóhoz, Torockón pedig kiállítást is szerveztünk. A szűkös anyag miatt még sok helység maradt feldolgozatlanul. Ezt a hiányt igyekszünk pótolni. Kiszállításaink hasznos munkával párosultak.

A művésztelepet ünnepi istentisztelettel kezdjük és zárjuk. A napi program, ha Zsobokon vagyunk, műtermi munka. Majd vacsora után vagy előadást hallgatunk, vagy koncertre, vagy író-olvasó találkozóra megyünk, esetleg filmvetítésre. Ha kiszálláson vagyunk, estére visszamegyünk és a megjelölt esti programba kapcsolódunk.

Az alkotó munkát író-olvasó találkozókkal, előadásokkal koncertekkel színesítettük. Élmény volt Erdély neves néprajzosainak előadásait hallgatni Kalotaszeg népművészetéről: előadásokat tartott: Faragó József, Pozsony Ferenc, Keszeg Vilmos, Szentimrei Judit, a népzene kutató Kallós Zoltán. Kalotaszeg történelmét tárta fel Benkó Samu, Kovács András, Balogh Ferenc. Benkó Samu akadémikus előadása után azt tanácsolta, hogy vezessük be a történelmi vetélkedőket a kalotaszegi falvakban, ott, ahol V–VIII. osztály működik, hogy nemcsak a művészek, hanem az ott élő fiatalok is ismerje meg Kalotaszeg múltját, népművészetét, valós értékeit.

Így indítottam be 1999-ben az első Kalotaszegi történelmi vetélkedőt a kalotaszegi iskolák között. A zsűri elnöke Benkó Samu volt. A vetélkedőt a Reményik Sándor Galériában tartottuk. Szép látvány volt, a 44 kalotaszegi ruhába öltözött gyermek jelenléte. Azóta minden évben megrendezik az iskolákban és Körösfőn az iskolák közötti történelmi vetélkedőt.

Meghívottaink voltak: Fodor Sándor író, Egyed Emese költő, Lászlóffy Aladár költő, Molnos Lajos író, Kónya Hamar Sándor, Csávossy György költő, Sebesi Karen Attila színművész, Kötő József, Dáné Tibor Kálmán, Bogdán István színművész, Sinkó Kalló Katica, Péter Zsuzsa, Szabó Zsolt, Kulics Ágnes filmszerkesztő, Buglya Sándor filmrendező, Jakobovits Miklós a Barabás Miklós Céh elnöke.

Az irodalmi műsorok mellett maradandó élmények voltak számunkra a koncertek. Örömmel hallgattuk Buzás Pál zongoraművész koncertjét, és reméljük még gyakran fogjuk ezután is hallgatni. Szomorú szívvel emlékezünk az örökre eltávozott Ruha István érdemes hegedűművész koncertjére, akit Botár Katalin kísért

Essig József: Álmodozás (2000)

cseballón.

12 év leforgása alatt 100 művész vett részt a zsoboki alkotótáborban. Ezeknek többsége erdélyi.

A tábor megszervezésénél fontos szempont, hogy a művésztelep magját képező művészek mellett mindig legyen új meghívott, és több korosztály képviseltesse magát. 16-80 év közöttiek vettek részt a táborban: Britrich Erzsébet – Arad, Benk András, Kador István – Bánffyhunad, Miklós János – Belényes, Dimény András, Jakabos Olsefszky Imola, Sipos Gaudi Tünde, Vetró B. Sebestyén András – Brassó, Boér Lenk Ilona, Tódor Zsuzsanna – Csíkszereda, Balázs János, Balázs Sz. Ilona, Bányász Erika, Bordy Margit, Essig József, Essig Klára, Feleki István, Ferenczy Botond, Fodor N. Éva, Forró Ágnes, Gally Katalin, Horváth Gyöngyi, Jeney Lám Erzsébet, Novák Ildikó, Soó Zöld Margit, Szabó Bokor Márta, Takács Gábor, Tomori Tünde, Tompos Opra Ágota, Veress Pál – Kolozsvár, Bálint Zsigmond, Kákonyi Csilla, Kántor Zita, Molnár Dénes, Nagy Dalma – Marosvásárhely, Vassy Erzsébet – Nagyvárad, Sz. Kovács Géza – Segesvár, Simó Enikő – Sepsiszentgyörgy, Nagy Annamária – Szászrégen, Kalló László, Török Erzsébet – Székelyudvarhely, Suba László – Torda, Fazakas Tibor – Vajdahunad, Szabó Vilmos, Vánca Edít – Zilah. Tulajdonképpen ide soroljuk, az Erdélyből elszármazott, de külföldön élő művészeket, hiszen

hazajönnek: Árkossy István, Bencsik János, Botár Edit – Budapest, Nuridsány Éva – Debrecen, Katona György – Pápa, Csóka László – Százhalombatta, Paulovics László – Szentendre, Petkes József – Nyíregyháza, Barta Nagy Ilona – Szolnok, Balázs Imre – Vác, Kádár Tibor – Veszprém, Tóth László – Wertingen, Németország.

Külföldi művészeink: Benkőczy Márta, Benkőczy Péter, Korompai Dóra, Mezei Zsuzsa – Budapest, Birthe Orston – Dánia, Gonda Zoltán – Debrecen, Koszta György – Kecskemét, Daep Trandi – Svájc, Bartosek József, Kostura István, Petricska Tánja, Román László – Ukrajna.

Gonda Zoltánról el kell mondanom, hogy Kalotaszeg szerelmese lett. Nyolcadik éve hűséges és legtermékenyebb tagja a tábornak. A számos európai országban kiállított munkái között megtalálják helyüket a kalotaszegi motívumok is.

Mindenki igyekezett minél többet megismerni és rögzíteni a látottakból. Annyi vázlatot, anyagot gyűjtöttek, hogy ezek hosszú időn át ihletforrásai lehetnek további alkotásaiknak.

Az alkotásokból rendszerint kiállítás nyílik Zsobokon majd Kolozsvárat. A tárlattal a sajtó is behatóan foglalkozik. A krónikások hogyan vélekednek a tábor munkájáról, jelentőségéről?

A zsoboki tábor és a magyarországi művésztelepek közti kapcsolatteremtés első lépéseit meg-

Soó Zöld Margit: Gyökerek

tettük. A tábor néhány tagja részt vett a Szekszárd melletti decsi alkotótáborban, majd mi hívtuk meg őket a zsoboki táborba. Ezen a vidéken is gazdag népművészet, népi kultúra található.

A Reményik Sándor Művész Stúdió Alapítvány égisze alatt működik a zsoboki alkotótábor. Elnöke a férjem, Essig József. Célja a hagyományörzés, kulturális értékeink megőrzése, átmentése az utókornak. Évente kerülnek megrendezésre a Reményik Sándor Emlénapok Erdély különböző városában és Magyarországon. Ezeknek a keretében konferencia sorozatra kerül sor, ahol olyan neves irodalom kritikusok tartanak Reményik Sándorról előadásokat, mint Pomogáts Béla, Kántor Lajos, Dávid Gyula. A gálaműsorok keretében a költő megzenésített verseit hallgatjuk színművészek előadásában. Az ifjúság számára szervezett szavalóversenyen, olyan tanulók vehetnek részt az ország különböző helységeiből, akik már megnyertek valahol egy szavalóversenyt. Minden ilyen rendezvény keretében a zsoboki alkotótábor kiállítással adózik nagy költőnk emlékének.

Minden táborkezdes elején felkérem a művészeket, hogy ezekre az alkalmakra készítsenek munkákat, akár a költő verseinek illusztrálásával, akár életének fontosabb eseményeiből. Miklós János és Szabó Vilmos egy-egy sorozatot készített a versillusztrációkból. Tompos Opra Ágota és Bordy Margit szintén több munkát készítettek ezekre az alkalmakra. A többiek egy-két munká-

val jelentkeztek. A Reményik Sándor emlénapokon a zsoboki tábornak a következő helységekből volt kiállítása: Kolozsvár, Szováta, Óradna-Borberek, Marosvásárhely, Nagyvárad, Pécs, Szeged, Debrecen.

A zsoboki tábor tízéves évfordulóját a Bánffy palotában ünnepelte. Ebből az alkalomból mind a 76 művésztől állítottunk ki két-két munkát, akik a tíz év leforgása alatt részt vettek a táborban. A táborzáró kiállításokon minden alkalommal zenés, irodalmi műsor is szerepel.

Vélemények és kritikák a zsoboki alkotótáborról

„A zsoboki tábor létrejötté, indokoltsága hasonló tényezőkre épült, mint a homoródminti: a természeti és épített környezet immanens festőiségének, kézenfekvő esztétikumának vonzerejére és kihívásaira. A bizonyára sokakban, sokszor felmerülő vágy: ennek a világörökség rangjára joggal számot tartó tájegységnek az értékeit (még élő néprajzi, etnikai különlegességeivel) legalább a legérzékenyebb emberfajtában, a művészársadalom körében Európa felé gyűrűztetni.” (Művelődés, 1998/9)

„Sokan emlegetik Zsobokkal kapcsolatban a csoda kifejezést, mintegy utalva arra (is), hogy az ott tapasztalható fellendülés egy mítoszi világ része, amit legfennebb csodálni, de általánossá, mindennapivá tenni nem lehet.” (Művelődés, 1998/9)

„A festésre ihlető táj – az utca, a ház, a csűr, a kapu, a népviselet – adott volt; a szinte naponként

rendezett kirándulások pedig tágitották a Kalotaszeg kínálta témát.” (Szabadság, 1998. július 14.)

„Amikor az időjárás engedte, a művészek felkapaszkodtak a környező dombokra, ahonnan igazán festői a rálátás a falura, a templomra, a haranglábra. Ezek az elemek szinte egyikük alkotásából sem hiányoznak.” (Szabadság, 1996. augusztus 1.)

„Három esztendő elegendő volt ahhoz, hogy olyan jeles művészeket gyűjtsön körébe, akik nevét széles körben ismertté tegyék, maradandó emléket állítsanak a falunak, a kalotaszegi embernek, tájnak, sajátos életformának.” (Szabadság, 1998. július 15.)

„A zsoboki művésztelep egy olyan helyen született, amely a magyar kultúra táborverésének százéves színhelye. Hiszen Malonyay Dezső nagy, magyar népművészetet felfedező munkája után a magyar szecesszió művészei is felfedezik maguknak Kalotaszeget, és ebből a rendkívül tömény, ősi kultúrából táplálkozva születik meg 1902 táján és tart 1921-ig a legfontosabb magyar művésztelep, a gödöllői... Ebben a táborban (a zsobokiban – szerk. megj.) a legmodernebb stílusokig, művészeti megnyilvánulásokig minden megtalálható, ami abból a szellemi talajból táplálkozik, amit a kalotaszegi ember, ház, templom sugároz. Még akkor is, ha ezt nem vesszük észre, és nem keressük tudatosan.” (Szabadság, 1998. július 23.)

További sikeres munkát kívánunk!

BUZÁS PÁL

Katolikus szerzetesrendek az erdélyi nevelésben (17–19. század)

(5.)

A piaristák Erdélyben

José de Calasanz (1557–1648) spanyol nemes az alapítója a ma közismerten piaristáknak nevezett szerzetesrendnek, amely a scholae piae, scuole pie néven ismert, a szegények gyermekei számára indított iskoláiról kapta a köznépi ajkán használt nevét. A Róma szegény negyedeiben indult, elsősorban az oktatást, a nem tehetősek vallási alapismeretekre, majd írás-olvasásra való megtanításának céljából alapított rend éppen az ezekben az iskolákban dolgozó önkéntesek munkájának egységesítésére, valamint az iskolaforma konzerválása céljából alakult papi jellegű társulattá, kezdetben egyszerű fogadalmas kongregációként, majd 1617. március 6-án V. Pál pápa rendelkezése nyomán szerzetesrendként.

A piaristák a jezsuita rend 1773-ban bekövetkezett feloszlását követően kerültek Kolozsvárra, s vállalták át az árván maradt iskolát. A Jézus Társaság feloszlását követően a korábbi jezsuita tanárok egy ideig civilben folytatták az oktató-nevelő munkát a kolozsvári gimnáziumban, majd 1776-ban a piaristák vették azt át hivatalos keretek közt, Mária Terézia rendeltére. A rend korábban már megjelent Erdélyben, 1717-ben Besztercén, 1725-ben Nagykárolyban, 1730-ban Máramarosszigeten, 1741-ben Medgyesen, 1751-ben Szentannán telepedtek le s működtek. A piarista rend célkitűzései közt kiemelt helyen szerepel a nevelés és az iskolai oktatás a szegények pártolása mellett – tantervük korszerű, hírnevük, elismertségük a tanítás területén olyan mérvű, hogy Mária Terézia a maga oktatási előírásrendszerének, a Ratio Educationisnak a megalkotásához Marx Gratian osztrák piarista javaslatát kérte.

A kolozsvári iskola 1776-ban akadémiai és középiskolai tagozattal egyaránt rendelkezett, az akadémiai tagozat bölcséleti, hittudományi és (részleges) orvosi fakultással működött – a piaristák ezek közül a bölcséleti és hittudományi karon tanítottak, valamint a gimnáziumban, s elemi iskolát is működtettek, ugyanakkor a gimnáziumi konviktust és a szemináriumot is vezették, lelkileg is ellátták a diákokat, emellett az iskola csillagvizsgálóját s a könyvsajtót is igazgatták, s lelkipásztori szolgálatot végeztek a szintén a jezsuitáktól átvett templomban, miséztek, prédikáltak.

A Kolozsvárra érkezett első piaristák közt olyan közismert személyiségeket találunk, mint az iskoladrámák alkotói közt is számon tartott Pállya István, a történészként híressé vált Bolla Márton. A piarista iskolai tevékenység többnyire zökkenőmentesen folyt a letelepedéstől kezdve a vizsgált időszakban, a 17–19. században.

A piarista nevelés elvei és gyakorlata

A rendalapító hivatását Róma szegénynegyedeit látva ismerte fel. Transteverében kezdetben csupán vasárnap a templom sekrestyéjében hittant tanított a köznép egyszerű gyermekeinek olyan sikerrel, hogy napi iskolává kellett bővítenie kis, alkalmi sekrestyeiskoláját. Kegyes iskolának nevezték az általa kezdeményezett formát, hiszen ingyen, kegyességéből tanította az egyszerű családok tudatlan gyermekeit, kezdetben elsősorban hitbeli alapismeretekre. Iskoláival az ingyenes népoktatás elindítója lett. Iskoláiban kezdetben önkéntesek segítségével a hittanítást mellett az írás-olvasás területén való alapismereteket, valamint számolást oktattak, az iskolákat pedig önkéntes adományokból tartották fenn – innen a későbbi szerzetesrend neve. A kezdeti, szinte alkalmi tanítás fokozatosan az igényeket és érdeklődést tapasztalva rendszeres ismeretátadássá lett, nagy figyelemmel arra, hogy a neveltek jövőjét mi szolgálja leginkább. Lévéen a szegény rétegek gyerekeiről, sőt, kallódó, utcán tengődő gyermekekről szó, alapismeretek átadása volt a fő cél: írni, olvasni, számolni megtanítani őket, a hitigazságokat megismertetni velük.

Kalazanci Szent József az iskoláiban tanító szerzetesek elé a következő jelmondatot tűzte: Ad maius pietatis incrementum (magyarul: a cél a vallásos lelkület egyre nagyobb mértékben való növekedése, növelése). E mondatban a pietas istenfélelmet, vallásosságot, jámborságot jelent, ennek terjesztésére vannak ezek az iskolák, a piarista pedagógiának egészében ez a célja. A tanítás, a korszerű tudás, műveltség és állampolgári nevelés nyújtása mellett a piarista iskolában „minden pedagógiai tevékenység formai elve, alapvető jellege a vallásos, hívő lelkület, a pietas”.

A rend másik, az alapítótól származó latin jelmondata: „pietas et litterae” (vallásosság és tudományosság). Ez a mondat jelzi a tanításban a hangsúlyokat: a vallási oktatás kitüntetett szerepet kapott a piarista oktatói-nevelői munkában, ezzel azonban egyenlő súllyal esett a latba a tudományok oktatása. A piaristák Megyer József szerint a reális oktatás úttörői voltak, hiányzott belőlük mindenfajta kenetesség, bübájosság. Ugyanakkor pontosan mivel a tanítási keretet készen kapták, illetve átvették a meglévő legjobbat, s nem törekedtek saját keretet kidolgozni, a piarista tanítás jellege Megyer József szerint eklektikusnak is nevezhető: mindenből a legjobbat, a legtermészetesebbet, a legegészségesebbet válogatták is, hogy azt iskoláikban a gyakorlatban megvalósítsák. Később középfokú osztályok is alakultak, ahol a kor iskolai szokásai szerint latint taní-

tottak és humán tárgyakat, de matematikát is, valamint a mindennapi életben használható tudást igyekeztek átadni a diákoknak tanáraik. A piarista iskola megszervezésénél az alapító a jezsuiták rendkívül sikeres, kipróbált és jól bevált szerkezetét és szervezetét követte – módszertana, pedagógiája, a büntetési és jutalmazási elvek, az oktatás megszervezése e mintát követte azzal az újítással, hogy a matematika oktatását sokkal kiemeltebb helyen kezelte. Ugyanakkor a piarista iskola sajátossága az is, hogy – talán mivel az alsóbb néprétegek gyermekeinek nevelésére indították – mindig egyformán foglalkoztak intézményekben a nemesi származású s az annál alacsonyabb sorból származó gyermekek oktatásával. Az iskola szerkezete szerint három alsóbb és hat középfokú, gimnáziumi osztályt foglalt magába. Hatéves gyermekeket vettek fel a legelső osztályba, ahol helyesen beszélni, olvasni, írni tanultak – és imádkozni. Másodikban az írást gyakorolták s az olvasást, mégpedig a minden diák rendelkezésére álló, saját használatra kapott tankönyv segítségével – ez is újdonság volt abban a korban. A könyv olvasmányai a diáknak és a szülőnek egyaránt okulására szolgáltak, az iskolában a történeteket a beszédgyakorlatok során fel is dolgozták. Minden nap foglalkoztak a katekizmussal. Mindezek mellett a számolás alapjait is elsajátították a négy alapművelet megtanulásával. A matematikai ismeretek további bővítése a harmadik osztályban következett.

A különböző származású gyermekek egyenlő kezelését jelezte az a törekvés, hogy az alsóbb osztályokban tehetségesnek bizonyuló, de nem tehető családból származó gyermekeknek a piaristák igyekeztek biztosítani a lehetőséget a gimnáziumi fokozaton való továbbtanuláshoz.

A piarista intézetekben tanító tanároknak komoly kritériumoknak kellett megfelelniük: alapos szakmai képzettséggel és pedagógiai felkészültséggel állhattak csak az osztály elé, felsőbb osztályban csak olyan tanár taníthatott, aki kezdőként elemi tagozaton gyakorlatot szerzett. A piarista szerzetes tanár – Mészáros Gábor meghatározása szerint: „egyszerre tanár és pap. A papságát hitelesíti a szakmai képzettsége, tudása, következetes munkája, a tanári-nevelői követelményeit emberibbé teheti a papsága”. A diákkal együtt a szülőkre is igyekeztek hatni, kapcsolatot tartani velük, elsősorban a vallási nevelés céljából. Igyekeztek őket az iskola életébe is bevonni, iskolai rendezvényekre meghívni, véleményüket meghallgatni.

A piaristák még az alapító életében, 1642-ben megtelepedtek magyar földön, a felvidéki Podolinban. Az önálló magyar rendtartomány 1721-ben alakult Erdélyben a 18. század elején telepedtek le: 1717-ben Besztercén, ahova Erdély katonai parancsnoka, gróf Steinville István hívta őket, eltartásukra felajánlva a plébánia jövedelmét (itteni rendházuk 1878-ban szűnt meg), 1725-ben Nagykárolyban, ide gróf Károlyi Sándor hívta meg a rendet családi birtokára, s 1727-ben a plébánia vezetését rájuk bízta, 1730-ban Máramarosszigeten, ahova III Károly király alapítólevelével megerősítve mentek, s ahova Zuana Márk királyi biztos, a sóbányák felügyelője, a vidék népének szellemi-lelki elhagyatottságát látva hívta őket, 1741-ben Medgyesen az erdélyi kincstári hivatal támogatásával – ahol rövid idő múlva, 1789-ben mind az iskola, mind a rendház tevékenysége megszűnt, s 1751-ben Szentannán alapították házat Bibics Jakab alispán és felesége, Tomején Margit

200000 forintos alapítványának köszönhetően – 1788-ban az itteni intézetet II. József megszüntette, illetve Temesvárra költöztette. Kolozsvárra 1776-ban Mária Terézia megbízásából kerültek a jezsuiták intézetét átvenni. A trianoni békeszerződés következtében Magyarországtól különszakadt Erdélyben 1925-ben alakult önálló rendtartomány az akkor meglévő négy erdélyi rendházból, s Patay József kapott rendfőnöki megbízást. Ez a rendtartomány 1940-ig állt fenn. Ekkor ugyanis a temesvári kivétellel a piarista rendházak ismét a magyar tartomány részei lettek, a II. világháború után nem sokkal pedig, a kommunista hatalomátvétel nyomán Romániában a rend iskoláit az államhatalom megszüntette, javait államosította.

Karl János (1891–1956), aki 1940–1943 közt a kolozsvári gimnázium igazgatója volt, a piarista iskolát, annak nevelési elveit, törekvéseit így jellemezte: „Mi tehát a piarista iskolának lényege: hely- és időfeletti jellegzetessége, mintegy életerős magva, amely körül azután, mint valami központ körül a mindenkor feltétlenül jelentkező hely- és korkiválmak is szépen megférnek? A válasz rövid. A piarista iskola a nevelés négy nagy kérdését: ki, kit, mit és hogyan, igyekezett mindenkor összehangolni, s rájuk egységes feleletet adni. Minden tudatosan nevelő nemzedéket feltétlenül foglalkoztat e kérdések összessége, vagy gyakrabban egyike, a kelleténél, a kívánatosnál jobban kihangsúlyozva. Az utóbbi eset következményei aztán nemegyszer a »divatos«, a »felkapott«, a »keresett« iskolák. Velük, a legtöbbször rövid életűekkel szembe helyezhetők az évszázadok viharát álló nevelő-oktató intézmények és rendszerek, amelyek nem a hangos, népszerűséget hajhászó jelszavakat igyekeznek kihasználni, hanem valóban munkálják is a nevelés szent ügyét. A piarista iskolák az utóbbi csoportba kívántak és kívánnak tartozni.”

„Kalazanciusban a nevelés szolgálatáról kialakult magasabb gondolatok szorosan kapcsolódtak néhány olyan határozott elképzeléshez, amelyek mélységes meggyőződéssé értek benne, és ezért befolyásolni tudták didaktikájának, magatartásának, választásainak és egész életstílusának kialakítását.” A Kalazanti által elképzelt és eszménynek állított nevelőnek mindenekelőtt nem elvont és nem felvilágosult, hanem történelmileg megalapozott emberképpel kell rendelkeznie, aki a konkrét ember, Isten teremtménye, Krisztus megváltása vonatkozik rá. Ezért is jelentette ki egyik levelében: „az igazi ember a keresztény, a többiek csak névleg azok” (1165. levél). E felfogásából eredeztethető a nevelésben egymástól elválaszthatatlan „pietas et litterae” (a jámborság/kegyesség és a tudomány, a hit és a kultúra). Ez található meg a Kalazanti által alapított intézmény nevében is: kegyes iskolák, s ugyanígy a szerzetesrend elnevezésében is: piaristák. Kalazanti szerint a hiteles nevelést a kegyesség és a tudomány harmonikus összhangjában lehet megvalósítani, s a diákok e kettő jegyében fejlődnek összhangban.

A jeles piarista tanár és iskolaigazgató, elhivatott pedagógus, Karl János piarista nevelésről szóló tanulmánya az említett négy kérdés köré csoportosítva a következőképpen jellemzi rendje nevelési elveit, amelyeket már az alapító tisztán testesített meg: a tanárt egész élete munkájában az evangélium szelleme élte, egyedüli eszményképe a Mester, tehát nem fizetett hivatalnok vagy alkalmazott, hanem egész

ember. Ezt a típust világi ember is képviselheti, nem csak pap! A piarista tanár azonban erre esküvel, fogadalommal is kötelezi magát, s egyetlen és kizárólagos hivatása ez. Tanítványában az ilyen tanár a földi egyéneken túl Isten teremtményét is látja, akit egyéniséggé és társas lényvé is kell nevelnie. Mivel az alapító szándéka a társadalom számára hasznos tagokat nevelni, iskolájában az elméleti anyag mellé, amit a jezsuita iskola mintájára osztott be, gyakorlati tárgyakat is taníttatott. A latin szerzők tanítását tárgyi magyarázattal kísérik a piarista iskolában, s mennyiségtant meg természettudományt tanítanak, történelmet, földrajzot, hogy a gyakorlati élet számára neveljenek. Ezt még akkor is ebben a szellemben folytatták a piaristák, amikor iskoláik tananyagát egyre nagyobb mértékben az állam kívánta megszabni.

A Ratio Educationis megjelenéséig az oktatásban az egyes intézmények maguk alakították a tananyagbeosztást s a nevelési rendszert, azt államilag, központilag nem szabályozták. A piarista pedagógia is, a rá jellemző nagymérvű mozgékonyssággal alakította ki a maga tanulmányi rendjét. Vezérelve az életre való nevelés volt. Ehhez az alapvetőnek tartott vallásos nevelés mellett a rendi hagyományokhoz híven kiemelt hangsúlyt kapott az aritmetika tanítása, az úgynevezett nemzeti tárgyaké: a magyar nyelv, a földrajz, a történelem. „A piaristák magától értetődő természetességgel végezték és fogták egy egészbe a tanítást-nevelést elemei és magasabb fokon, így a diákok szinte észre sem vették az átmenetet az elemiről a gimnáziumi fokra.”

A piarista tanítási rendszerben jelentős szerepet kapott a természettudományos alapon feldolgozott úgynevezett philosophia recentior, azaz az újabb bölcsélet: az, amely Newtont, az újkori természettudományok mesterét tekintette vezérének. A magyar piaristák körében Cörwer Elek kezdeményezte ennek az iránynak a követését, és a Mária Terézia által 1743-ban engedélyezett pesti filozófiai tanfolyamon ő terjesztette ezt elő. Ez az új filozófia rövid idő alatt az egész rend szellemi közkincsévé vált. Magyarországon és Erdélyben is népszerűek voltak a piarista iskolákban az iskolai színjátékok. Sok iskoladráma szerzője volt magyar piarista, aki azzal a céllal kapcsolódott e munkába, hogy ezzel is a nevelést szolgálja, alkalmat adjon a piarista iskolában tanuló fiúknak, hogy a jó előadásban, a nyilvánosság előtti fellépésben gyakorolják magukat. Ezzel párhuzamosan az iskolai színelőadások nem csak iskolai, iskolás események voltak: a város életében is eseményszámba ment, a lakosság szívesen és nagy számban látogatta őket. A piarista pedagógia úgynevezett eklekticizmusa igazából mozgékonysságot és alkalmazkodó készséget, mindenkor nyitottságot jelentett az újra, és nem azt, hogy minden tanár s minden iskola maga találta ki a tanmenetet, s a saját feje után ment. Megvoltak a mozgékonysság és alkalmazkodó készség mellett is az egységes irányításról az elveik, s ezeknek a gyakorlatba ültetéséről a rendi vezetőség gondoskodott. Az egyes iskolában való tanítás napi gyakorlata mellett egyes rendtagok a vezetőség megbízásából elkészítettek egy egységes, a piarista iskolákra vonatkozó tanulmányi rendet, amely a magyar oktatásügy fejlődésére is hatással volt.

A piarista iskolában elsősorban világnézetet kívánunk adni, amihez a tananyag eszköz. Bár tudásra sokat adnak a piarista iskolában, az alapító intelmé-

vel összhangban nem felejtik: scientia ornat, sed virtus coronat. „Tanítványában ezért igyekezett élmény és átvétel segítségével a személyes világnézetet kifejleszteni. A szépséget, jóságot és igazságot a tananyag közlése közepette egész életre szóló élménnyé tette, s ezt többre értékelte, mint azt a tudásmennyiséget, amely ehhez segítette. Nemes tartalmú és nem üres formákkal meglehetősen tekintélytisztelővel és előkelő nevelői légkör megteremtésével s nemzedékeken át való megőrzésével – mint pl. a kötelező szentmiséken és litániákon való megjelenés, a tanítás előtti és utáni ima, a vasárnapi szentbeszéd, más néven a fogalomra vált exhortációk – ezt még jobban megerősítette és alátámasztotta” – fogalmaz Karl János.

A tanítványok lelkivilágára és felfogóképességére tekintettel oktatnak a piarista iskolában. Módszertani szabály a szemléltetve oktatás. Minden hasznos újítás alkalmazható a piarista iskolában. Az ismeretszerzésre különböző módszereket használnak. A lényeg az, hogy a tanárok tudják: az ismeretátadás és az ismeretszerzés nem mechanikus folyamat, minden külső, formai tökéletesség mellett is van egy titokzatos pillanat, amely a lélek mélyén játszódik le, s amelynek során a lélek hangja s a krisztusi szeretet cseng át. Ezen a nyelven pedig mindenki ért és megért.

BODÓ MÁRTA

Tompos Opra Ágota: Vedd fel keresztet (2001)

Az európai folklorzisztikában 1940-ben Ortutay Gyula kezdeményezte azt az irányzatot, amely a népi társadalom meghatározó egyéniségeire irányította a figyelmet. A kezdeményezés korszakos jelentőségűnek bizonyult. A korábbi kutatások a népi közösséget, a népi tudást egységesnek tételezték, s éppen ezért a népköltészetet anoním és kollektív jellegű művészetként határozták meg.

A kolozsvári BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszéke dr. Keszeg Vilmos irányításával az utóbbi években olyan kutatásokat folytatott, amelyek különböző szociokulturális csoportba tartozó egyének életpályáját és élettörténetét tárták fel. A 2000/2001-es egyetemi évben Keszeg Vilmos és Becze Márta erdélyi protestáns lelkészek (Nagy Ödön – Hermán János – Nyitrai Mózes: Palástban. Lelkészek szórványban. Marosvásárhely), a 2003/2004-es tanévben egy kutatócsoport népi specialisták élettörténetét elemezte (Keszeg Vilmos szerk.: Specialisták. Életpályák és élettörténetek. Kolozsvár, 2006). A 2004/2005-ös egyetemi év során a 20. századi erdélyi néptanítók életpályájának és élettörténetének elemzése címmel került sor újabb kutatásra (Ozsváth Imola szerk.: Néptanítók. Életpályák és élettörténetek. Kolozsvár, 2008).

Az alábbi dolgozatok is a BBTE néprajz szakán folyó kutatások keretében készültek.

Borbáth Károly emlékezete

Az évszázadok során az értelmiségi alakja állandóan változott, minden korban más modellek voltak érvényben, így minden egyes személy vizsgálata új lehetőségeket kínál. Dolgozatomban a vargyasi születésű dr. Borbáth Károly alakja köré csoportosuló tudás elemzésére vállalkozom, mely által kirajzolható az általa képviselt sajátos értelmiségi képe. A cél tehát egy adoitt közösség kiemelkedő személyének tragikus életpályáját, valamint a róla való tudás forgalmazását nyomon követve rámutatni a mítosz motívumaira, funkcióira figyelve a történelem változása és a mítosz alakulásának összefüggéseire.

Forrásul a sajtóban megjelent cikkeket használtam fel. Ezek a közlések két csoportra oszthatók. A hivatásos újságírók cikkei a napi- és hetilapokban láttak napvilágot: Megyei Tükör (Kovászna megyei napilap) – Czegő Zoltán (1979); Háromszék (független napilap) – Kisgyörgy Zoltán, Hecser László (2006); Erdővidék (regionális hetilap) – Isztojka Szilamér (2006); Krónika (országos magyar közéleti napilap) – Benkő Levente (2006). Az általuk megrajzolt kép a hivatalosan is forgalmazott információkból, mások által megszervezett megemlékezésekből táplálkozik. A másik csoportot Borbáth Károly személyes ismerősei, munkatársai alkotják, így ezekben az írásokban főképp a szubjektív hang szólal meg: Erdővidéki Lapok (helytörténeti, helyrajzi és néprajzi folyóirat) – Tatár Zsuzsa (2002) és Józsa Miklós (2004) nyugdíjas magyartanárok. A szerzők foglalkozására való tekintettel nem véletlen, hogy a további cikkek olyan közművelődési és kulturális folyóiratok hasábjain jelentek meg, mint a Művelődés – Cseke Péter, riport-szociográfus, eszme- és irodalomtörténész (1980), Szécsi Antal, nyugdíjas tanár (1999); Korunk – Demény Lajos, történész, kutató, tanár (2006), Egyed Ákos, történész (2006).

Ezen írott források mellett, a megemlékezések dokumentumait és Borbáth Károly testvérbátyja,

Borbáth Károly

Borbáth Lajos visszaemlékezéseit is felhasználtam.

Borbáth Károly 1931. január 12-én született Vargyason. Az elemi iskolát itt végezte, 1942-től a székykeresztúri gimnázium diákja lett. 1950-től a kolozsvári Bolyai, majd a Babeş Tudományegyetemen tanult történelmet. 1954-ben történelem szakos tanári diplomát szerzett, majd négy évig – 1954. október 15. és 1958. június 5. között – Leningrádban aspirantúrát végzett, doktori címet kapott. Doktori disszertációját az erdélyi földviszonyokról írta.

1958. október 14-től egyetemi adjunktusnak nevezték ki a Bolyai Tudományegyetemre, de mivel nem volt hajlandó alávetni magát a rendszer történelmhamisító politikájának, tíz év után félreállították, áthelyezték Nagyenyedre, a Bethlen Gábor Dokumentációs Könyvtárba. Főkönyvtárosként ritka dokumentumok, középkori magyar kódexek tanulmányozásába merülhetett. De itt sem lehetett maradása. 1977-től Torockón V–VIII. osztályos diákokat tanított, 1978-tól Vargyasra került. Hatalmas könyvtárát teherautóval szállították Nagyenyedről Vargyasra. A tanítás mellett itt is folytatta kutatómunkáját, kéz-

Borbáth Károly szülőháza

iratokat javított, tanulmányi kirándulásokat szervezett, a szünidőket ismerőseinél, levéltárakban töltötte. Itt fejezte be tragikus életét is 1980. április 20-án máig is megkérdőjelezhető körülmények között. Hagyatékát Demény Lajos felleltározta: „A leltározás alatt sajnos nem találtam kész kéziratot. Még szülőfaluja történetéről sem”. Nagyon kevés írása maradt fenn. Három tanulmánya jelent meg nyomtatásban: Adalékok Brassai Sámuel közírói s szerkesztői munkásságához (Keresztény Magvető, 1973. 203–205.), Adalékok a székely népmesék gyűjtésének történetéhez (Székelykeresztúri Múzeum évkönyve, 1974. 445–454.), Mádéfalva emlékezete (Megyei Tükör, 1968. december 21.). Társadalmi mozgalmak a Székelyföldön 1562 után című tanulmányt Magyarai Andrással közösen írta (megjelent: Benkő Samu, Demény Lajos, Vekov Károly szerk.: Székely felkelés 1595–1596 előzményei, lefolyása, következményei, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1979).

Borbáth Károly testvérének visszaemlékezéséből kiderül, hogy már egész gyermekkorától csak a tudomány érdekelte (a fürdőzés és halászat mellett). Erről tanúskodik az a történet, mely szerint az újonnan született kisborjú látványa helyett inkább a pennehegyet választotta. Kortársai a tragikus sorsú tudós ember ragyogó elméjét, szerénységét, emberségességét emelik ki, az általuk kreált mítosz csakis a pozitív vetületeket őrzi meg.

Ember, tudós, pedagógus – Kozák Albert, Borbáth Károly tanítványa így rajzolja meg a tanár úr képét. Valóban főleg e három „alakváltozat” köré csoportosulnak egyéb méltatások is. Ezek közül is a legfőbb, mely azóta is a legnagyobb mértékben meghatározza a róla való tudást, az értelmiségi, a tudós, a csodás elme jellemzői: „ambuláns bibliotheca”, „lábbonjáró könyvtár”, „élő lexikonként emlegették”, „legendás tudása fölött félelmetes emlékezőtehetsége őrködött”, „neve egyre inkább összeforrt a memória fogalmával”, „lázasan dolgozó”, „járta a lábát térdig a leghitelesebb történelem nyomában”, „fejből idézte a vargyasi temető bármely sírkövééről a feliratot”. Kortársai szerint Erdély történetének egyik legjobban kutatója és ismerője volt.

A tanár alakját főképp tanítványai emlékeiből rekonstruálhatjuk: „Borbáth Károly tanította évfolyamunkat nem csupán történelemre, hanem mindenre: emberségre, magyarságra, becsületre... higgadt böl-

csességgel, megértő szeretettel gyűjtötte maga köré tanítványait”, „a mélyebb hit, a lelki magyarság, az európaibb gondolkodás, a minőségi kiválóság igényét ültette a tanítványai szívébe”.

Az ember kiemelt tulajdonságai sem maradnak alul a többihez képest: „szerény ember volt, csöndes humorral viselte a hétköznapi kellemetlenségeit”. „Az emberség példaképe”, „egyszerűség, közvetlenség, szerénység, keresztényi alázat” jellemezte. „Igazságos, becsületes és kiegyensúlyozott ember volt”.

Ezt bátyja szavai is alátámasztják: „ő nagyon egyszerű embőr vót így másképpen, ahhoz, hogy milyen feje vót”. Szintén történetekkel igazolják ezt is. Borbáth Károly Bukarestbe, a Tanügyi Minisztériumhoz abban a kopott ruhában indult el, amivel katonának ment, és a kapus nem akarta beengedni. Szerencséjére találkozott egy ismerőssel, csak így sikerült bejutnia.

Balázs Ferenc, mészki l elkész „arcai” közül több is ráilleszhető Borbáth Károlyra. A „szülőföld szerelmese”: „tudta és hirdette, hogy... az igaz embernek... a Sors által rendeltetett kötelezettsége volt, van és lesz: hogy a maga népének és szülőhazájának sorsát vállalja, és élete munkájával szülőhazáját és annak népét, megbecsült hagyományait szellemében, hűségesen szolgálja”. A külföldi állásajánlatokat mindig így utasította el: „A süllyedő hajót a kapitány utoljára hagyja el”. Ugyancsak találó a puritán illetve a világjáró alakja. Kiváló tanulmányi eredményeinek köszönhetően ugyanis bejárhatta a fél világot. Tragikus sorsát mint mágikus kört értelmezik. A szülőföldről való indulás és az ugyanoda való visszatérés a kör bezárulása, mely már nem nyújthat lehetőséget egy hálásabb munkahely megszerzéséhez.

Életének legfőbb tragédiáját azonban azok az állandó zaklatások jelentették, melyek pályáját is keresztbe törték, erről a 90 után megjelent cikkekben is ritkán találunk említést: „A „szolgálatos fülek” lehetetlenné tették számára a viszonylag nyugodt életet. Fokozatosan mind nagyobb nyomás nehezedett rá”, „oktalan üldöztetések(et), amelyeket a biztonsági szervektől el kellett szenvednie, például azért, mert magyar klasszikus írók (Jókai, Mikszáth) regényeit olvasásra kiadta valakinek”.

Halálával kapcsolatban felmerülő kételyekről csupán közeli hozzátartozói számolnak be. A hivatalos dokumentumok megállapításait ma is megkérdőjelezik: „Hogy egyszer a szén-monoxid nem ölte meg, az biztos. A csempekályhába tüzet tett, még a papír sem vót egészen elégvé.”

A totalitárius diktatúra vezetői mindenre képesek voltak, hogy az emlékezetet számúzzák, történetek elmondását lehetetlenné tegyék. Jogosan nevezi Biró A. Zoltán (1998, Csíkszereda) ezt az időszakot a beszéléstől való félelem korszakának. Az elit ebben az időszakban az állam és a helyi közösség között közvetítő csoportnak számított, intermediális helyzete azonban nem tette lehetővé, hogy bármelyikhez is igazán hozzá tartozzék. A hatalmi ideológia terjesztése mellett a magyarul területeken a tanító, tanárra hárult a nemzeti öntudat védelme is.

Borbáth Károly ahhoz a csoporthoz tartozott, mely csupán az utóbbi követelményt volt hajlandó teljesíteni. Oláh Sándor (1998, Csíkszereda) besorolásából, mely a szocializmusban az egyén hatalomhoz való viszonyát három ideáltipikus esetre osztja: azonosul, passzív rezisztenciába vonul, ellenáll – ese-

Vass Géza: Magyarvalkó

tünkben ez utóbbi érvényesül. Kritikai értelmiségiként megőrzi szellemi függetlenségét.

A rendszerváltozással azonban lehetőség nyílt a múlt birtokbavételére, melyben a sajtónak, tömegkommunikációnak volt nagy szerepe. Borbáth Károlyra is csupán halála után terelődött a figyelem. Az újságban megjelenő nekrológok, visszaemlékezések (születése vagy halála évfordulóján előkerült történetek) indították el a hős teremtést, a mítosz kialakulását.

Halála után két évvel Kovács István Vallomás című versét ajánlja Borbáth Károly emlékének. 1990. január 27-én a vargyasi iskola felvette a Dr. Borbáth Károly nevet, egyben követendő példát is állítva a diákok, tanárok elé. Ugyanebben az évben síremléket állítottak számára. A hét és fél méteres faragott kopjafa Máthé Ferenc Ilonka keze munkáját dicséri. Nem csak Vargyason állítottak emléket Borbáth Károlynak, Székelykeresztúron és Baróton is kopjafa őrzi emlékét. Arcmását Kósa Bálint, olaszteleki képzőművész metszette fába.

Halálának 20. évfordulóját is igyekeztek emlékezetessé tenni. A 90-es évektől az iskola folyosóján (egyben dísztermében) egy kultikus részt alakítottak ki, ahol helyet kapott a Veress Miklós, vargyasi festőművész által készített portré, Borbáth Károly legismertebb képei, valamint a róla szóló írások. Idővel faragott kopjafa is bővítette a sort. Így a diákok minden nap szembesülnek e kultusz tárgyaival, melyek

figyelmeztetik, és a követendő példára intik őket.

A kerek évfordulók megünneplése egyre nagyobb méreteket ölt. 2006 januárjában szülőháza falán emléktáblát helyeztek el, melynek kezdeményezője a Rika Sport- és Kulturális Egyesület volt. E kultusz egy következő lépése a fennmaradt hagyaték összegyűjtése lenne, mely már régóta foglalkoztatja az iskola vezetését.

Borbáth Károly alakjának mítosszá válását tehát a kollektív emlékezés mindkét formája elősegítette: a kommunikatív emlékezet, mely a közelmúltra vonatkozó emlékeket öleli fel; ugyanakkor a kulturális emlékezet (nem egészen az asszani értelemben, hiszen a közösségben élő tagok még ismerték Borbáth Károlyt), melynek irányítását specialisták, vezető társadalmi pozícióban levők vállalják magukra (az iskola vezetősége, a helyi önkormányzat képviselői a megemlékezések szervezői, a sajtóban megjelenő cikkek többsége az erdélyi értelmiségi tollából származik).

Hankiss Elemér írja, hogy a hiedelmeket és mítoszokat nem az ismerethiány, hanem mindig valami emberi-társadalmi szükség, valamilyen megoldandó feladat hívja életre. Borbáth Károly csodálatraméltó elméje, a hatalommal való szembeszegülése, ennek következtében pedig hányatott sorsa elegendő volt ahhoz, hogy elkülönüljön a közösség többi tagjától. Halála után mégis a közösség híres szülöttjeként emlegették, példa statuálására használták fel alakját. A mítosz funkciója tehát az is, hogy a közösség saját létjogosultságát igazolja, identitását erősíti általa, a hős felmutatásával pedig normákat állít a közösség elé. Ez a mítosz ugyanakkor a diktatúra elnyomásának emlékét is őrzi, hiszen mi sem bizonyítja ezt jobban, mint egy tudós karrierének derékba törése.

Az emlékezetközösség tiszte, hogy folyamatosan éltesse a mítoszt, a megemlékezések, az ismétlések által. Ebben nagyobb szerepet a közösség vezetői vállalnak, a kulturális egyesület tagjai, valamint az iskola vezetősége. Főképp nekik köszönhető, hogy a rendszerváltozás után egy új Borbáth Károly-i időszámítás kezdődött.

FARKAS MARGIT

Veresspál: Zsobok (2001)

Egy 20. századi néptanító lokális mítosza

Dolgozatom a két világháború között Szilágy-sámsonban tevékenykedő néptanító emlékének vizsgálatára vállalkozik.

Az emlékezet különböző formáit szem előtt tartva arra keresem a választ, hogy melyek azok a tevékenységek az életpályából, amik kiemelkednek, amik által a tanító a közösség hőisévé válik. Ezek a tevékenységek milyen jelzőkben, metaforákban fogalmazódnak meg? Az adott közösségben megformált tanítókép milyen formában illeszkedik bele a 20. században forgalmazott „nemzet napszámosa” metaforákba? Melyik korosztály számára milyen értékminőséget hordoz a tanító emléke? Milyen funkciót tölt be a jelenlegi közösségben a róla forgalmazott kép, és mi teszi szükségessé az emlék generációknak való átadását? Miért beszélhetünk mítoszról?

Saját élményeim, a tanító diákjaival, és a helyi lakosok különböző korosztályaival való beszélgetések képezték a kutatás alapját, és segítettek a kérdések megválaszolásában. Az 1988-ban először megszervezett emlékünnepe vizsgálatára bővítette a szempontok és következtetések sorát.

Éltető János néptanító életpályájának ismeretre hiányos. Életének csak a Sámsonban töltött szakaszát ismerjük, és ismeri a falu.

A tanítót és feleségét, Lengyel Irént 1924-ben helyezik ki a sámsoni állami iskolába. É.J. igazgatói és kántori állást tölt be, míg felesége az I. és II. osztály tanítója.

A tanítóról való ismeret hiányosságait mindenki saját elképzelésére és a világról való tudására alapozva egészíti ki, így formálva egészzé az életút történetét. Az egyik tanítvány érdekes módon olvasmányélményében véli megtalálni tanítója származását. Rokonsági kapcsolatot feltételez tanítója és Wass Albert A Funtineli boszorkány című regényének Éltető nevű hőse között, ezzel fokozva a tanítóról forgalmazott idillikus képet.

Hankiss Elemér azon állítását igazolja ez a példa, miszerint az ismerethiány nem elegendő a mítosz és a hiedelem létrejöttéhez, de fontos tényezője. A származás, az előélet ismeretének hiánya nem ejti kétségbe a közösséget. Ismeretei alapján kiegészíti az életpályát számára relevánsnak tűnő ténnyel, így gyúrva egészzé a „hős-képet” a számára legmegfelelőbb módon.

É.J. feleségével együtt aktív népnevelői munkát végzett Sámsonban. Tanították és nevelték a felnövekvő nemzedéket, valamint a felnőtt társadalom életét is jelentősen meghatározták. Hatásköre és tevékenysége nem szűkölt le a tanítói és kántori hivatásra. Erkölcös életre nevelt a gazdasági és kulturális reformok megszervezése és kivitelezése mellett. Dalárdát szervez a falu férfi lakosaiból, kik a megyei versenyeken jelentős sikert érnek el. A dalárda gazdasági szervezetté is válik a borbank megszervezésével, amelynek jövedelméből a kultúrotthon felépítését finanszírozzák.

Kulturális életet működtetett. Előadásokat, kultúrprogramokat szervez, és színdarabokat tanít be. Otthon műhelymunkát is végez (barkácsol), vala-

mint írói és zeneszerzői tevékenységet folytat. Gazdag partitúra gyűjtemény maradt meg munkájából.

Két fia született a tanító házaspárnak, Ernő és Jenő. A kisebbik fiú 1932-ben tragikus módon meghalt. Elmondások alapján a megszigorított érettségi kudarcától félve apja pisztolyával vetett véget életének.

A kántori állásról 1950-ben mondott le, mikor a hivatalos szervek a tanítói és a kántori állás közötti választásra szólították fel. A kántori állás betöltését oly módon biztosította, hogy egyik jó hangú diákját készítette fel, és tanította meg a kántorizálásra.

É. J. 1956-ban halt meg, majd felesége 1963-ban. Sírjuk a sámsoni temetőben található. Haláluk után fiuk eladta a családi házat minden családi tulajdonnal együtt, és elhagyta végleg a falut.

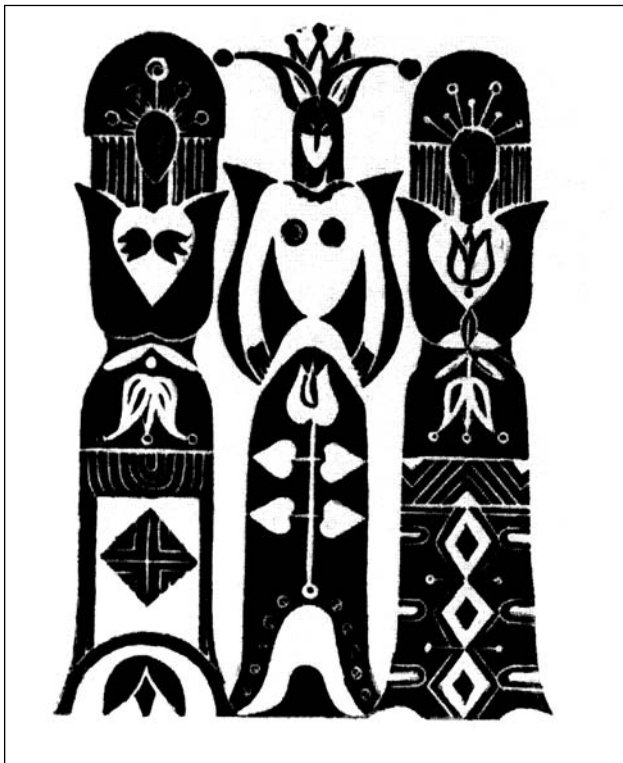
É. J. életpályája nagy mértékben beleilleszkedik abba a tanítóképbe, mit egy kor társadalma és irodalma formált meg. A címben nem véletlen jelenik meg a tanító tevékenységének ideje, a 20. század. A magyar nép jelentős része él kisebbségben. Az első világháború után a trianoni döntés által területileg és etnikailag újraszervezett országok államszerkezetük megalkotásán és stabilizálásán dolgoznak. A kulturális és társadalmi fejlődés egyik lehetőségét az állam a felnőttoktatásban látja. Az analfabetizmus és a kulturális elmaradottság megszüntetésére és a nép ilyen módon való felkarolására a tanítót bízta meg. E szent cél elérése érdekében rendkívül szerteágazó feladat hárul a tanítóra.

Ebben a társadalmi és politikai viszonyban emelkedik ki a tanító alakja. Így születik meg egy tipikus 20. századi tanítókép, mely idővel mitizálódik, s egy új kor példájává válik.

T. Kiss Tamás átfogó képet nyújt arról, hogy e században ki, milyen cél érdekében milyen feladattal látja el a társadalom ezen csoportját, kiket a néptanító gyűjtőfogalommal neveznek meg. Eötvös József Közoktatásügyi Miniszter 1867-ben megfogalmazott népoktatási törvényben a néptanítóknak kiemelkedő szerepet szán, bennük látva a társadalom gazdasági és kulturális fejlődésének lehetőségét.

A néptanítók hatásköre és feladata Eötvös elgondolása szerint kiterjed mind az iskolai, mind az iskolán kívüli oktatásra és nevelésre. „Munkavégzését gyakorlatilag továbbra is (a trianoni békediktátumot követő időszakban is – Sz. B.) három alapvető funkció jellemezte: a felnövekvő nemzedék tanítása-nevelése, a felnőttoktatásban való aktív részvétel és az a népművelői tevékenység, amely különféle közösségek és rendezvények megszervezését jelentette.”

Kisebbségi sorsban a tanítók szerepe még sajátosabb. „Az oktatás állapotának, a pedagógusok esélyeinek számbavétele a trianoni döntést követő kisebbségi sorsban, annak kontextusában kerül sor. Ilyen körülmények között az oktatás, az iskola a kisebbségi identitás fokozottan megalapozó kulturális, s áttételesen politikai intézmény” – állapítja meg Keszeg Vilmos. Erdélyben tehát a tanítói szerepkör azal bővül és lesz sajátos, hogy a kisebbségben élő népet kell az állam ideológiája szerint vagy ellen

Miklós János: Tulipánsorozat I. (1999)

művelje és nevelje.

Ezen szerepek betöltésével óhatatlanul a falu központi személyeivé válik a tanító, hozzájárulva, sok esetben maguk alakítva a közösség fejlődését, tevékenységét.

Ha az itt felvázolt tanítói feladatot összevetjük É. J. életpályájával mindegyik feladatkört le tudjuk fedni. A gyerekek neveléséről diákjai könnyes szemmel beszélnek. Felnőttoktatásában nem az analfabetizmus megszüntetése dominál, hanem a zenetanításra és a gazdálkodási technikák átadására fekteti a hangsúlyt. Az erkölcsös, becsületes viselkedésre, a keresztyényi magatartásra való nevelése lefedi a teljes életpályát.

Legkiemelkedőbb szerepet mégis népművelői, közművelődési, faluszervezői tevékenysége kap. Dalárdába szervezi a falu férfi lakosságát, kik a közösség magját képezik. Kulturális és gazdasági közösségként is működik a dalárda. Jövedelméből megépítik a kultúrotthont a kulturális rendezvényeknek teremtve alkalmas helyet.

A 20. századi szépirodalomnak nem véletlenül gyakori hőse a tanító. Erről ad átfogó képet Pethő László kiemelve irodalmi művekből a megjelenített tanítók alakját. A megjelenő tanítók közti különbség az, hogy némelyik lelkiismerettel, töretlenül végzi a reá ruházott munkát hivatásként megélve, mások pedig belefáradva az áldozatos munkába belesüllyednek a tehetetlenségbe.

Rengeteg dilemma, ellentét koncentrálódik feladatokban és támogatottságukban, a követelményekben és azok megvalósításának biztosításában. Keszeg Vilmos a két világháború közötti magyar értelmiségiek vallomásait, munkáit elemezve az alábbi következtetésre jut. „Miközben a román intézményrendszer alkalmazottja és fizetettje, a magyar kisebbséget kell

szolgálnia. Miközben a nemzeti munkaerőpiacon alulfizetett kategória, erején felül kell teljesítenie. Ezekből a tartalmi elemekből szerveződik a mítosz... A mítosz központi metaforája a nemzet napszámosa” – írja Keszeg Vilmos.

A kor terhes ideológiája szülte sorsokra, és a lehetlent is megpróbáló személyekre figyel fel az irodalom és az a közösség is, akit vezet, tanít, nevel. Így lesz a nemzet és a mikroközösség hőse – a „nemzet napszámosa”.

Az ellehetetlenedés motívuma É. J. tanítói pályafutásában is jelen van. Kettősség jelenik meg foglalkozásában is. Tanító és kántor. Az állam és az egyház munkása. Kisebbségi népet vezet, keresztyény nevelést folytat, míg az állam alkalmazottja. A politikai ideológiának ellentmondó munkahelyi egyeztetést azonban kamatoztatni tudta. Tanítóként tudja megérinteni a gyerekeket a fiatalokat, kántorként a dalárdát vezetve pedig a falu jó eszű, tetterre kész embereit. Annak ellenére, hogy állami iskolában folyik a tanítás, a kor szellemisége nyomon követhető – „a templom és iskola jelentéstapadása”.

A tanító erkölcsi példa is. Ozsváth Imola párhuzamával élve valóban Mózesként vezette a népet egy olyan korszakban, mikor minden oldalról veszély fenyegette a kisebbséget, a magyar kultúrát Erdélyben. Ezért domináns a messianisztikus metafora e kor formálta tanítóképben. A krisztusi, messianisztikus kép jelenik meg egyik tanítvány szavaiban. A tanító, mint krisztusi vezető, és a dalárda, mint tévelygő meg-megbotló bűnös jelenik meg, mikor a tanító vezénylése nélkül saját tudásukban bízva akarnak megnyerni egy megyei versenyt. A győzelem persze csak a tanító segítségével lesz elérhető.

E korban forgalmazott tanítókép a párhuzam alapján jól láthatóan megegyezik É. J. Sámsonban megformált tanítóképével. Ezt bizonyítja az is, hogy az áldozatkész munkát nem az állam jutalmazta kitüntetéssel, magas bérrel, hanem a közösség tiszteletével, támogatásával és nem utolsósorban emléke őrzésével. Ezt villantja fel vigaszul a mérhetetlen áldozatos munkáért Kiss József, a jászberényi tanítóképző főiskola tanára. „És mégis azt mondom, hogy vállalja bármilyen tehernek is látszik, mert ennél hálásabb munkát alig végezhet... A helység lakossága, a nép meglátja, megérzi, hogy ki dolgozik érte önzetlenül, érdek nélkül. Ezért megbecsüli, megszereti, ragaszkodik hozzá...”

Annak ellenére, hogy egy komplex tanítókép konstruálódik meg, mégis tagolt. É. J. tanító életéből és tevékenységéből csak bizonyos eseményt és tevékenységet ragad meg a közösség. „A hős identitása nem azonos az alapját képező személyiség identitásával” – állapítja meg Keszeg Vilmos.

Különböző korosztályok számára más és más eszmét hordoz a tanító emléke, a róla való tudás, ezért más-más vonását, tevékenységét domborítják ki.

Tanítványai számára a szigorú, de rendkívül jó tanító és nevelő alakja fogalmazódik meg. Az általuk világot demoralizálásként, hanyatlásként élik meg, ezért legtöbbször a jelen eseményeinek ellentétéként forgalmazódik.

A vezetői prototípus a következő fogalmak által ragadható meg a beszélgetések alapján: erkölcsileg fedhetetlen, nagy tudású, lelkiismeretes, tekintélyes, népszerű, jó szervező, magát folyamatosan fejlesztő. Az értelmiségi, a tudós mivoltát a következő tevé-

kenységek által hitelesítik: kultúrát teremt, verset ír, ismeri a kottát, zenét szerez, rádiója és fényképezője van, ismeri ezek használatát, kísérletezik.

Az idős nemzedék, a volt diákok a legstabilabb birtokosai a felidézett kor és életpálya emlékének. Számukra majd minden élethelyzetre tartalmaz alkalmas választ és magyarázatot.

A jelenlegi huszon- és harmincévesek nem az ideológiát megszemélyesítő apostolt és mintaképet látják benne, hanem sokkal inkább a sztori hőseit. Jakab Zoltán konklúziója igazolja ezt, ki az analóg következtetéseket és történetképzeteket az ismerethiányból vezeti le. Ebből adódóan legtöbbször egy elavult tanítómódellet lát személyében, és egy negatív apaképet fia öngyilkossága miatt.

Van azonban egy ifjú generáció, akik iskolásként részt vettek és részt vesznek a megemlékező ünnepélyen. Ebben a korosztályban pedig főképp az ideológia megvilágításában rajzolódik ki a tanító alakja, amit az emlékünnepek forgalmaznak.

Az egyház szervezésében és az iskola támogatásával került sor az ünnepélyre 1998-ban. Ez azt jelenti, hogy É. J. emlékét az a két intézmény élte tovább, melyben ő maga hivatalos szerepet töltött be. A szövegrepertoárok É.J. diákok iránti szeretetét idilizálták, a kóruszámok zeneszerzői tevékenységét erősítették fel. Az emlékünnepe a tanító mítoszában jelentős fordulatot teremt. Olyan szövegek hangzanak el, amik már a mítosz tudatosan látszanak építeni. Már nem csak alulról, az emlékezetekből szerveződik, hanem a már említett 20. századi irodalom megkonstruálta tanítómítoszból merít. Irodalmi párhuzamok valamint találó idézetek által válik explicitté. Ezek a szövegek tartalmazzák azokat az ideológiákat, mitizált tanítóképeket, amik a fiatal nemzedék tudatában élnek tovább: önfeláldozó, tudását a nép szolgálatába állító s a hátrahagyott emlékek által halhatatlanná váló hős.

Az egykori diákok tanítójuktól ismert versek által szólnak a közösséghez. A jelenleg munkaképes társadalmat, és azon tisztséget betöltő személyeket szólít meg, kiknek vállalniuk kell az apostoli, a szolgaként való vezetés szerepét. A dal motívuma a versekben értéként, életmódként jelenik meg. A közösség jövőjének, és annak a tevékenységnek lesz a jelképe, mire a tanító életét tette fel. Tompa Mihály szavaival: „Száz ágon hallgató ajakkal, / Meddig ültök csüggedő madarak? / Nincs talán még elfeledve a dal, / Melyre egykor tanítottalak... / Legyen a dal fájdalmas, vagy merengő, / Fiaim, csak énekeljetek!” (Szilágyi Zsuzsánna)

„A múlt itt szimbolikus alakzatokká olvad, ezekben kapaszkodik az emlékezés”, mondja Jan Assmann, amit bizonyítanak a megemlékező szövegek többletjelentésük által. Innen magyarázható az, hogy az a nemzedék, ki a szervezett megemlékezések által ismeri É. J. emlékét, az ideológiát, az eszményt, a példaképet látja benne. Bennük már a tényleges tanítómítosz él tovább.

Talán merésznek hat a tanító e közösségben élő emlékét mítosznak nevezni, de annak igen sok vonását felleltem benne. Reális, valós életpályát dolgoz fel a közösség céljának megfelelően, sajátos funkciókkal. A hős, már nem maga a reális személy, hanem az erények és a felállított értékrendek megtestesítője – mitizálódik. E mítosz a közösség identitását mondja el, magyarázva tevékenységüket, sajátos életmód-

Sz. Kovács Géza: Zsoboki asszonyok (2003)

jukat, és a magukról forgalmazott kép hitességét. A tanító mítosz gondolkodásmód a tanítványai számára, a tanítók számára pedig mágikus vezető a közösség számára életvezetési stratégia.

„A rítusok és a mítoszok a valóság értelmezését írják körül. Gondos betartásuk, megőrzésük és továbbadásuk tartja lendületben a világot – és életben a csoport identitását” – véli Jan Assmann. Ebben az értelmezésben É. J. mítoszának közösségi identitást formáló funkciója van. Az ünnepségen képviselteti magát majd mindegyik intézmény, a különböző korosztályok megtalálják a szerepüket a rítuson belül, és így a közösségben is. Az emlékezés mögött egy elképzelés, egy eszme áll, ami mozgósítja a közösséget. Szocializáló funkciója a fiatal nemzedék aktív részvétele által valósul meg a megemlékezésen. A mítosz által megismeri faluja történetét, és találkozik azokkal a fogalmakkal, értékrenddel, amit a közösség magáénak vall, így válva beavatottá s a közösség létjogosult tagjává.

A kutatás azt igazolja, hogy a mítosz normatív jellege a legerőteljesebb. E funkció főképp a tanító diákjainak nosztalgikus emlékezeikben nyilvánul meg. Minősíti és bírálja a jelen kor eseményeit, szankcionál.

A mítosz normatív jellegében a modelláló funkció igazolódik. E tanítói tevékenység modell a mai pedagógusok számára.

A mítosz továbbélésének szükségét abban látom, hogy tartalmazza azon eszmét, életstratégiát, identitástudatot, ami által a közösség jövőjét szervezni, alakítani kívánja. A krízishelyzetekben felelevenítése és példája figyelmeztetésül, bizonyosságul szolgál.

A Gyergyószentmiklósi Egyházközösség a 17. században Ferenczy György regestruma alapján

Gyergyószentmiklósnak sok olyan híres személyisége volt, akik sokat tettek városunk, fejlődéséért, szépségéért. Mindezek közül dolgozatunkban kiemeljük Ferenczy György vikárius generális plébánost, aki 1634–1641 között tevékenykedett, és beszámol az egyházközösség működéséről regestrumban, amelyet 1629-ben rendelt el.

A mi dolgozatunk Ferenczy György munkásságának alapjait, tevékenységeit, tetteit mutatja be egy középkorbeli tanuló szemszögéből. Annak ellenére, hogy Ferenczy György tudta, hogy amit „Regestruma magába foglal, alig fogják méltónak nézni, hogy ily úton közöltessenek”.

Leküzdve a kezdeti olvasási és megértési gondokat, sikerült sok ismeretet szerezni a korabeli városról, az egyház működéséről, földekkal kapcsolatos információkról. Ezért dolgozatunkat négy különböző témára osztottuk fel. Az első dolog, amiről említést teszünk az a pap kötelességei, feladatai. A második a hívek juttatásai az egyháznak. A harmadik a

földekről szól és végül a jószágokról.

Ezáltal reméljük, hogy mindenki számára egy kis bepillantást nyújthatunk a korabeli város akkori képéről, és megismertethetjük a környezetünkben fellelhető könyvritkaságokat, amelyek azonkívül, hogy élethű képet mutatnak, eszmei értéket is képviselnek a gyergyószentmiklósiak számára.

Mielőtt neki kezdenénk dolgozatunknak tisztázni, kell, hogy valójában mi is a regestrum. Olyan egyházi jegyzőkönyv, amelyet a plébános vezet és testamentumokat, összeírásokat, leírásokat tartalmaz. Ferenczy György regestrumban elmond minden olyan dolgot, ami vele és környezetében történt. Történelmi szerepe is van, hiszen ez alapján megtudni a kor történéseit.

A pap kötelességei, feladatai

Elsősorban amit megtudunk a Regestrumból, az az, hogy a pap három napnál tovább nem tartózkodhat a helységen kívül, mert nem fordulhat elő, hogy gyónatlan öregember vagy megkereszteletlen gyermek távollétében meghaljon.

A papnak kötelessége, hogy ha a tekerőpatakiak kéri, egy héten egyszer misét mondjon. Fizetség ellenében a pap mestereivel (segédeivel, deákokkal) a halottért menjen, és elvégezze kellőképpen feladatát.

Addig nem temethettek el egy embert, és sírját nem áshatták ki, amíg annak bérét ki nem fizették. Ugyanakkor a halottasházban csak a pap mondhatott beszédet a halott elbúcsúztatására. A temetési szertartáson a férfinak háromszor kellett harangozozni az asszonynak viszont kétszer, aki ezt megszegte, büntetésben részesült, vagy ki kellett fizetnie egy bizonyos összeget.

Abban az esetben, ha a halálozás pestisben történt, a koporsót a halottas háznál leszögezték, és a templomba nem lehetett bevenni. Így próbálták elkerülni azt, hogy az emberek megbetegedjenek.

A piacon vásárlásokon való vásárlásról az volt elrendelve, hogy addig, amíg a harangok nem szólnak meg, addig az emberek el sem adhatják áruikat, de ugyanakkor addig nem is vásárolhatnak más gazdáktól. Harangozás előtt csupán húst lehetett árúsítani. A piacnapokon, szombaton és vasárnap szentmise alatt semmit nem lehet árulni, és vasárnap csak hússal lehetett kereskedni.

Az egyháznak a kántor tudta nélkül nem lehet tanítómeztért és harangozót fogadni. Az egyház emberei között egység legyen, és az ünnepnapokon részegeskedő embereket méltóan megbüntetni a pap feladata volt. „A tisztátalan botránkozató személyek pellengérral büntessenek... vagy egy forinttal, avagy két font viasszal”.

Mindezen dolgokról a megye rendelkezett, és azt a papok be kellett tartásuk.

A földekről, jószágokról

Egy végrendelet szerint egy asszony (Luca asz-

Essig József: Zsoboki kilátó

Gonda Zoltán: Kalotaszegi kakas (2001)

szony) három földet az egyháznak adományozott, amely papról papra öröklődött, és ez adomány ellenében a pap minden pénteken egy emlékbeszédet vagy misét kellett mondjon a halottért.

Egy másik ember, Csobod Miklós testamentumában szintén egy darab földet adományozott a templomnak Fenyő-farkban. És még sok ember volt az egyházzal szemben nagylelkű: Tamás Kovács, Fábián János, Bálint János, Bálint György, Ambrus János, Sólyom Lénárt stb. Hobai Péter és felesége Hobai Péterné Krisztina asszony testamentumukban úgy rendelkeztek, hogy mivel közel érezték magukat a halálhoz, házukat, földjüket, csűrjüket, kertjüket és jószágaikat az egyháznak adományozzák. Cserében csak a heti üdvözítő misét kérik, ha pedig valaki ezt a testamentumot megszegi, átkozott legyen.

Minthogy a kápolna Isten tisztelőjére lett építve, az egyháziak és megyebírák dönthessenek felőle, más ne szólhasson bele. Az egyházat híven megtartásák, és az anyaszentegyház szerint működtessenek. A kilyénfalvi kápolna jövedelmére oda kell hogy figyeljenek, és a falu maga tisztességére kapálja, kaszálja és takarítsa meg, ellenben büntetést kénytelenek kiszabni. A kápolnában nem lehet vigasságos ünnepeket tartani, részegséget folytatni. Viszont a kertben a szokások szerint lehet.

Ferenczy György listát készített a templombéli jószágokról, ingó és ingatlan javokról. A templomban volt két úrtartó, az egyik ezüst nagy és igen szép, a másik egyszerű, fából készült; két ereklye, egy nagy, öreg, szép és egy kicsi és kerek; tekerőpataki kehely, amelyik mindig ott állt; egy atlasz, amelyet Ferenczy György ajándékba kapott és arannyal volt bevonva, értéke viszonylag nagy volt; két karkápa, egyik bordó színű, a másik tarka; egy új oltár; vörös aranyos stóla.

Egyházi juttatásokról

A templom és cinterem megrongálódása miatt felújításra szorult, ezért Marosvásárhelyről hoztak munkásembereket, hogy ezeket rendbe tegyék, felújítsák. De mivel az egyház nem rendelkezett annyi pénzzel, hogy ezt csak saját költségén megoldja, ezért a megye azt rendelte el, hogy minden széket a templomból kihajítsanak, és a hívek igényük szerint

maguknak álló- vagy ülőhelyet megfizessék.

A férfi állóhelyért ötven pénzt kellett fizetni, az asszonyép állóhelyért pedig 25 pénzt.

Egy másik gond az volt, hogy a pap és deák háza is megroskadt, ezért ez is felújításra szorult, de a tekerőpatakiak és kilyénfalviak nem akarták kivenni részüket a költségekből. Végül a megye úgy rendelkezett, hogy mégis felújítja mindkét épületet.

Amikor a pap mestereivel a halott után megy, akkor őket két kalangya búzával és harmadfél kalangya zabbal fizessék meg. A zabot azért rendelték el, hogy ha netán az egyháznak tartozik, ezáltal legyen kielégítve. Aki aratás előtt házasodik egész bérrel tartozik, aki pedig aratás után, az fél bért juttat. Ha valakinek férje vagy felesége aratáskor hal meg, szintén egész bérrel tartozik.

Mindezen dolgokról szintén a megye hozott rendeletet, amit szigorúan be kellett tartani.

Igaz, hogy az emberek sokat jutattak az egyháznak, de ugyanakkor Ferenczy György is sokat adott környezetének: 1633-ban, Erdélyben nagy dögvész volt, amely Csíkból jött és Szentmiklóson augusztusban hétszáz ember halt meg, és mind el is temették. Emiatt a cintermet le kellett bontani és újból kellett építeni. A plébános saját pénzéből is sokat áldozott. Kőből építettek, majd haranglábat is emeltetett 1638-ban.

Egyéb tevékenységei is igen jelentősek: Remetén is készíttetett 1635-ben egy cintermet, Udvarhelyen a tornyot magasíttatta, Fehérváron és Kilyénfalván harangot és cintermet, Korondon kolostort, Szárhegyen harangot, Moldvában a bákai tornyot, Szentgyörgyön kápolnát, Madéfalván az Antal Imre kápolnába egy harangot, Brassóban harangot és gyertyatartót rézből adományozott, építtetett.

1657-ben és azelőtt két évvel, amint Ferenczy György mondja „semmi jót nem cselekedtem”, mert 1657 januárjában Rákóczi György az egész erdélyi haddal és a magyarországi hajdúsággal végigvonult ezen a helyen. Az 1629-ben építtetett templomot Gyergyószentmiklóson is az ez követő tatár betörés alkalmával romboltak le.

Befejező gondolatok

Számunkra azért volt fontos ez a téma, mert úgy gondoljuk, hogy Gyergyószentmiklós viszonylag kis város és történelme sem olyan gazdag, mint más helyek. De ennek ellenére mégis volt olyan személyisége, aki igen sokat tett úgy városunkért, mint a környező helységekért. A személyiségek közül mi Ferenczy Györgyöt választottuk, hogy annyi évtized és évszázad után se maradjon a neve feledésben. Nagy személyisége volt kis városunknak, és mindig, amikor említettük őt környezetünkben, akkor általános értetlenséggel találkoztunk. Nem ismerték Ferenczy Györgyöt, nem tudtak a munkásságáról és személyiségéről sem. Ezért fontos volt, hogy mással is megismertessük.

A regestrum tanulmányozása során érdekes szokásokra akadunk, amiket dolgozatunkban is elmondunk. Nagy személyiség volt és ezért sok vezető állásban levő ember vehetne róla példát, összefogta a népet, és nem saját jólétét búsulta, hisz saját pénzét is feláldozta a közös cél érdekében. Napjainkban kevés az ilyen önfeláldozó ember, aki tenni akar közösségért, és minden hátsó szándék nélkül, tisztá szívvel meg is teszi.

BORBÉLY EMÍLIA – CSÍKI ADÉL

Molnár Józsiás élete és hagyatéka, avagy hogyan tűnik el városunk nagy szülöttjének emléke a köztudatból

Kézdivásárhely sok kiváló embert nevelt és adott az évszázadok folyamán Erdély szolgálatára. A közjavára végzett fáradhatatlan munkálkodásával, önzetlenségével és nagylelkű adományaival Molnár Józsiás egyike azoknak, akik leginkább kiérdemelték városunk polgárainak tiszteletét. Emlékét őrzi a róla elnevezett utca, park, 1990 óta az egyik általános iskola és néhány éve egy művelődési egyesület is. Azonban a nevén túl sajnos nem örvend túl nagy ismeretségnek városunk polgárai körében...

Család, tanulmányok

Ifj. Molnár Józsiás 1841. január 2-án született Kézdivásárhelyen. Az elemi iskolát szülővárosában, a kollégiumot Székelyudvarhelyen és a brassói német gimnáziumban végezte. Édesapja az 1848-as szabadságharc idején tüzér hadnagy, a Lőporgyár egyik vezetője. A szabadságharc bukása után id. Molnár Józsiást és feleségét elfogták, Brassóba, majd Nagyszébenbe vitték, ahol másfél évig tartották őket fog-

ságban. A család anyagilag tönkrement. Ifj. Molnár Józsiás a szüleit ért súlyos csapás idején mindössze kilenc éves volt. Tanulmányait kénytelen volt abbahagyni, hazajött és az édesapja mellett dolgozott, kereskedői pályára készült. 1860-ban, amikor csupán 19 éves volt, vállalnia kellett a családfenntartói szerepet. Ő gondoskodott beteg szüleitől és testvére neveltetéséről is.

Önálló élet, üzleti próbálkozások

Szülei halála után 1866-ban megnősült, feleségül vette Gál Elek kovásznai ügyvéd leányát, Gál Emíliát.

Az 1867-es kiegyezés után a gazdasági viszonyok kedvezőbbé váltak, amely lehetővé tette, hogy Molnár Józsiás többféle üzleti vállalkozásba kezdjen. Testvérével, Sándorral, Molnár Testvérek néven céget alapítottak, mely rőfös és divatáru-kereskedéssel foglalkozott; ecetgyárat, gyertyaöntödét, szappanfőzdét üzemeltetett, de egyik sem volt sikeres vállalkozás.

Ekkor a városi malmot vette bérbe – ez volt Háromszéken az első gőz malmalom – amelyet később részletre meg is vásárolt. Eleinte haszonnal működött, később azonban nem lehetett gazdaságosan üzemeltetni. Ekkor Oroszfalu határában vásárolt egy másik malmot, amelyet újjáépíttetett és saját tervei szerint szerelt fel. Első sikeres vállalkozása: gabonalisztije messze vidéken híresek voltak.

Közéleti tevékenységének kezdetei

Ahogy tekintélye nőtt, egyre több tisztségre kérétek fel: a városi képviselő-testületben, majd a megyei törvényhatósági bizottságban kapott vezető szerepet. A városi református egyház előbb jegyzővé, majd főgondnokává választotta. Az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület (EMKE) alapító tagja, városi választmányának elnöke volt.

Politikai pályája

Politikai pályafutása 1887-ben kezdődött, ebben az évben jelöltette magát először képviselőnek szülővárosában. Molnár Józsiás ezen a választáson alul maradt. Egy időre visszavonult a közélettől. 1892. január 30-án újabb választás zajlott le, Molnár Józsiást, a Függetlenségi és 48-as párt jelöltjeként 330 szavattal Kézdivásárhely országgyűlési képviselőjévé választották.

Mandátumának első évében a valuta rendezéséről szóló törvényjavaslat alkalmával is felszólalt. A költségvetési vitáknál mindig megragadta az alkalmat, hogy a kormány és törvényhozás figyelmét a székely nép gondjaira felhívja. Nagyon helytelenítette a kormánynak azt a politikáját, hogy erdélyi részeken a székelységet nem támogatja kellőképpen, mint a hazának keleti derék őrségét. „Van a magyar koronának egy drága kincse, egy szép darab földje: Erdély (...) szerencse, hogy ezek a székelyek ott vannak, mert ha ezek ott nem lennének, Erdély már rég

Tóth László: Portré (2003)

Fodor N. Éva: Zsoboki asszony (2001)

elvesztette volna magyar jellegét” – mondotta 1892. március 18-án a parlamentben. Ő volt az első, aki a képviselőházban leleplezte azt az óriási visszaélést, ami „órlési forgalom” név alatt vált hírhedté. Hogy ebben a kérdésben mennyire igaza volt, legjobban az bizonyítja, hogy később a kormány teljesítette Molnár Józsiás kívánságát, s az órlési forgalmat beszüntette. Szülővárosa érdekeit mindig szem előtt tartotta, sokat tett az elemi iskola államosításáért, elérte, hogy a Kecskés Zsíros nevű, valamikor Kézdivásárhely tulajdonában levő erdő erőszakkal elfoglalt részét – hosszú pereskedés után – az állam megvásárolta.

Küldöttségben Kossuth Lajosnál

1894 tavaszán Olaszországban járt. Ő volt a város legtekintélyesebb polgára, akit a legméltóbbnak találtak arra, hogy egy tiztagú küldöttség élén Torinóban felkeresse Kossuth Lajost, és a város megbízásából átadja a díszpolgári oklevelet. A látogatás jelentőségét emelte az a tény is, hogy a kézdivásárhelyi küldöttség volt a legutolsó hazai látogató, mely Kossuth Lajost élve látta. A távozás után kevéssel, március 20-án a kormányzó elhunyt.

Politika és üzlet

Az 1896-os esztendőben lezajlott választások alkalmával Molnár Józsiás 23 szavazattal alulmaradt.

A parlamentből kiszorulva még nagyobb lelkesedéssel folytatta otthoni üzleti tevékenységét. 1897-ben Romániát utazta be. Lehetősége nyílt tanulmányozni az itt letelepedett székelyek sorsát. Itt szer-

zett tapasztalatait később az Országházzal is megosztotta, Romániát hozva fel példának a független országban élő polgárok életvitelére. Otthon sem maradt el a politikai élettől, a városi függetlenségi párti polgárság, hét derék polgár kezdeményezésére, szervezkedni kezdett, Molnár Józsiás sietett a mozgalom élére állni. December 28-án hivatalosan is megalakult a kézdivásárhelyi Függetlenségi és 48-as kör, amely őt választotta egyhangúan elnökévé.

Vissza a Parlamentbe

1900 decemberében a Kézdivásárhely vidéki kerület képviselői tisztsége megüresedett, így a kerület Függetlenségi és 48-as pártja Molnár Józsiást jelölte, megválasztották, így ő újból a parlamentben védhette a székelyek érdekeit.

Beszédeinek különös érdekessége formai és tartalmi eredetisége. Sokszor neveltette meg képviselőtársait kitűnő humorérzékével, sokat példázódott a széke-lyekkel: „már bocsássanak meg, hogy mindig a magam földjének városait emlegetem” – mondotta egyik felszólalásában.

Az 1901. október 2-án megtartott választás eredménye az lett, hogy újból Molnár Józsiás lett nagy többséggel a Kézdivásárhely vidéki kerület képviselője.

A Székely Kongresszus előkészítőinek felkérésére írja meg a Székelyföld arányosítása című tanulmányát. A kongresszus munkájában is részt vett. Véleménye szerint a közbirtoknak köszönhető, hogy még nem vándorolt ki minden székely. Hiába próbálkozik, nem hallgatnak rá, de ő elszántan harcol az arányosítás megszüntetéséért Székelyföldön. „Mutassanak a nagybirtokosok egy okmányt, amely 1871 év előtt kelt volna, s a közbirtokossági vagyronról szólna. Ha valaki mutat oly okmányt, szóló készséggel meghajol, de ily okmányok nem léteznek, mert ezek csak a törvény meghozatala után jöttek létre.” Molnár Józsiás véleménye szerint Székelyföldön a leg súlyosabb probléma, a kivándorlás, egyik oka az arányosítás kérdésében keresendő. Ennek következtében fennáll a veszély, hogy „Erdély elveszti magyar jellegét” – fogalmazott így gyakran Molnár Józsiás.

Utolsó beszédei

1903. február 11-én szólalt fel utoljára az országgyűlésben. Itt hangzottak el a következő szavai: „Mindazok, akik a Magyarország földrajzi helyzetét és fekvését és a magyar faj elhelyezkedését ismerik, lehetetlen, hogy kétségbe vonják azt a nagy fontosságú hivatást, amelyet a székelység a magyar föld háttárán betölt”. Ismételten ismerteti a székely bajokat, s kéri, hogy a kormány ne csak ígérjen, hanem tegyen is már valamit a székely népért.

Március 1-én Tusnádon egy székely házikó tornácáról megtartotta élete utolsó szónoklatát. Ekkor a következőket mondta, mintha előre érezte volna, hogy most örökre búcsúzik székely testvéreitől: „Is-ten templomának harangja beszél hozzátok, székely testvéreim. Templomba hív a harang, s ezért nem is tartóztatunk tovább itt benneteket. Menjete el a templomba, imádkozzatok a magyarok istenéhez, hogy engedje megtartanotok azt a szent fogadást, mit az előbb nekünk tettetek, hogy holtig hű katonái lesztok a magyar állami függetlenség dicső eszméjének. Menjete el, imádkozzatok a szegény székely nép javáért, zászlónk holnapi diadaláért, az édes ma-

gyar haza szabadságának, függetlenségének, boldogságának eléréseért. Isten veletek!"

Halála

Szombaton, március 7-én hagyta el utoljára Kézdivásárhelyt. Feleségével együtt Budapestre utazott. Március 10-én hívatta orvosát, aki a tünetek alapján kisebb fokú tüdőgyulladást állapított meg nála. Betegsége súlyosodott, így Budapest egyik legelőkelőbb kórházába, a Vöröskeresztbe akarták befektetni, de nem volt üres szoba, így csak március 14-én tudták fogadni. Március 15-ére virradólag állapota súlyosbodott, délelőtt már alig volt eszméleténél. Az orvosok mindent megtettek, de már nem tudtak rajta segíteni.

Hagyaték

Molnár Józsiás egész életét a közjónak szentelte. Halála előtt néhány héttel feleségével együtt írásba foglalták végakarukat. Mivel közvetlen utódjuk nem volt, a vagyont két egyenlő részre osztották a férj és a feleség rokonai között. Úgy döntöttek, hogy belső telkük a város kezelésébe kerüljön sétatér céljából. A végrendelet értelmében a telken levő épületek jövedelméből egyharmad részt a park fenntartására kell fordítani, másik harmada a városi tanácsnak marad kezelési költségre. A fennmaradó egyharmad részből pedig egy segélyező alapot kell létesíteni, amely a tehetséges, szegény sorsú székely fiatalok továbbtanulását támogatná. A Józsiás és Emília Alapítvány törvényes jogi bejegyzésére 1909-ben kerül sor, Emília halála után, akinek hamvait a parkban levő sírboltban helyezték el, férje mellé. Ekkor nyílt meg hivatalosan az alapítványi sétatér, és a park rendezési terve 1920-ban készült el. Az alapítólevélben lefektetett vagyonkezelői szabály: a vagyonkezelő a város lakosságának mindenkori képviselője, a római katolikus és a református egyházak mindenkori elnök-lelkészei, a magyar tannyelvű iskolák magyar-székely igazgatói és azok helyettesei, magyar-székely polgári kör, zene, dal vagy egyesület magyar-székely elnöke, a kézdivásárhelyi Molnár és Gál családok egy-egy nagykorú kiküldöttje.

Ma a parkban levő síremléket az önkormányzat és a Molnár Józsiás nevét viselő általános iskola gondozza. Két márványtáblán az adományozók érdemeit méltató szöveg olvasható: „Munkás élete volt. Emberszeretet hevítette. Az, ami magasba vivé: honszerelem s becsület. Jó fiat, hű harcost veszített el benne a székely. A hálás kegyelet öröködik álma felett!”

Molnár Józsiás élete, egész munkássága azért tanulságos, mert jól szemlélteti, miként alkothat harmonikus egységet a gazdasági tevékenység, az önképzés és a politikai szerepvállalás. Gazdasági vállalkozásaiban nem a vagyongyűjtés vezette, hanem alapot akart teremteni a továbbtanuláshoz, és így politikusként sikeresebben képviselhesse a közösség érdekeit. Az ő szavaival élve „Magyarország büszke lehet a székelysége, és akármilyen nemzet büszke lehetne rájuk!”

Céljaink, következtetéseink

Városunk lakosainak Molnár Józsiásról kapott információi szűkösek, amit felmérésünk is bizonyít. Véleményünk szerint ez az ember megérdemelné, hogy többet tudjunk, és beszéljünk róla. Molnár Józsiás hagyatékát nem megfelelőképpen használják a

kézdivásárhelyiek, ezen is változtatni szeretnénk, habár a polgármesterünk szerint Molnár Józsiás hagyatéka megfelelőképpen van kezelve – tudtuk meg a vele készült interjú során. Dolgozatunk célja ez: több információt juttatni főként a fiatalok felé, felhívni a figyelmet a park nem megfelelő használatára. Kutatásunkhoz sok segítséget kaptunk a Kézdivásárhelyi Céhtörténeti Múzeumtól, az ott dolgozóktól kaptunk segédanyagot, például az országgyűlési beszédeit, információt Molnár Józsiásról. Könyvtárban is jártunk, ahol a Székely Újság 1902-ben és 1903-ban kiadott számaiból tudtunk meg érdekes dolgokat az akkori kézdivásárhelyi életről. A helyi Siculus rádióban a Falfirka nevű ifjúsági műsorban 2007. november 17-én a téma Molnár Józsiás volt, ott ismertettük kutatásunkat is.

Felmérés

Felmérést készítettünk Kézdivásárhely lakosai körében, hogy megbizonyosodjunk arról, mennyit tudnak az emberek Molnár Józsiásról. Kutatásunk eredménye igazolta feltevéseinket: a kézdivásárhelyiek alig tudnak valamit róla. 50 személyt kértünk meg a kérdőív kitöltésére, ebből 22 diák, a 28 felnőttből 10 értelmiségi. Érdekesség: minden kérdés helyesen összesen 7-en válaszoltak, 2 diák és 4 értelmiségi, az értelmiségiek 100%-a helyesen válaszolt az utolsó kérdésre

1. Mi volt Molnár Józsiás foglalkozása?

Kertész 22%, országgyűlési képviselő 34%, építész 12%, múzeumigazgató 8%, nem tudta 24%.

2. Mikor élt körülbelül?

18. század 32%, 19. század 54%, 20. század 4%, nem tudta 10%.

3. Molnár Józsiás háza helyén mi áll most?

Kripta 40%, a Bujdosó vendéglő 32%, múzeum 8%, iskola 4%, nem tudta 16%.

4. Mit hagyott Molnár Józsiás a városra?

Park 84%, iskola 10%, játszótér, múzeum, nem tudta 2–2%.

Interjú Török Sándorral, Kézdivásárhely polgármesterével

Itt vagyunk a kézdivásárhelyi polgármesteri hivatalban, Török Sándor polgármester úr válaszol a kérdéseinkre. Először is azt szeretnénk megtudni, egyáltalán jelen van-e Molnár Józsiás szelleme a város hétköznapijában, mi erről a véleménye?

T. S.: Egyértelműen. Kézdivásárhely aktívan, a jelenlegi önkormányzat is aktívan szerepet vállal abban, hogy Molnár Józsiásnak az emléke, egyáltalán a hagyatéka, az minden kézdivásárhelyi polgár hajlékába eljusson. Iskola és egy utca viseli Molnár Józsiás nevét, ezek mind azt szolgálják hogy a hétköznapijait is kitöltse minden kézdivásárhelyi polgárnak mind szellemi mind anyagi hagyatéka. Az ő róla elnevezett és ő általa adományozott területen lévő parkot is Molnár Józsiásnak hívjuk, mi is ugye annak idején egyszerűen Jóstinak vagy Molnár Józsiás parknak neveztük. Úgy gondolom, hogy így van ma is, és egyáltalán ezek a létesítmények mind azt szolgálják, hogy ébren tartsák a gondolatot, és megfogalmazódjon az emberek fejében kérdés, hogy miért is hívják ezeket a létesítményeket Molnár Józsiásnak. Ezen kívül az önkormányzat nemrég egy egész évet

szentelt Molnár Józsiás emlékének, Molnár Józsiás Évnek neveztük és igyekeztünk olyan rendezvényeket szervezni, amelyek szintén arra voltak hivatottak, hogy munkásságát népszerűsítsék. Vetélkedőket szerveztünk, iskolai vetélkedőket, sajtóban rendszeresen megjelent, a sajtó címlapján béreltünk kis kockát, ahol rendszeresen megjelent Molnár Józsiás Emlékév felirat.

Mit tudhatunk róla, mit hagyott Molnár Józsiás az önkormányzatra?

T. S.: Hát legfontosabb, talán nem is az önkormányzatra, hanem egyáltalán Kézdivásárhelyre, a város polgárait az önzetlen munkát, amit vállalt az erdélyi és egyáltalán az egyetemes magyarság érdekében. Elsősorban országgyűlési képviselőként, de ugyanakkor mintát mutató kézdivásárhelyi polgárként. Ezen kívül jelentős anyagi hagyatékra is kell beszélnünk, a legfontosabb ebben a pillanatban a Molnár Józsiás park, a város legnagyobb, legszebb, leglátogatottabb parkja... egy épületet, amelyet valamilyen a város kulturális tevékenysége fejlesztésére szántak, ezt a célt szolgálja, kellett volna szolgálja, és hát a civil szervezetek, amiket az ő korában hoztak létre, amelyek tudást, elsősorban azoknak a fiataloknak a tudását, akik saját erejükből nem voltak képesek előteremteni az anyagiakat a továbbtanulásra, ezeket kívánta támogatni.

És akkor már nincs semmi az anyagi hagyatékból, olyan nagyon régen történt ez?

T. S.: Hát a javakat, az épületet is, amiről az előbb említettem, a második világháború után államosították és szerintem ismerős, hogy mi történt az államosított javak nagy részével, nem kell ezt különösebben kibontani. A román állam a kezét rátette az egyáltalán valamilyen állapotban megmaradtakra, a szellemi örökséget meg igyekeztek a lehető legjobban a sárba tiporni. Ezzel szemben nekem az a véleményem, hogy Kézdivásárhelynek sikerült Molnár Józsiás szellemi örökségét épen megőrizni, az anyagiak közül a parkot a lehető legtisztességesebben próbáljuk üzemeltetni és rendeltetésszerűen használni, míg az épületet a román államtól nem lehetett visszaszerezni, azt a törvény rendelkezése alapján el kellett adni.

Tehát a Bujdosó vendéglő épülete jelenleg nem az önkormányzat tulajdonában van?

T. S.: Már néhány éve nincs az önkormányzat tulajdonában, a román állam értékesítette.

Tehát ezért semmiképp sem volt megoldható az, hogy Molnár Józsiás és felesége akarata érvényesüljön: az, hogy a háza helyén semmiképp se kocsmát működjön? Nem lehetett beleszólni, hogy mi történjék az épülettel?

T. S.: Az államosítás vitte olyan útra, olyan vonalra, amely visszafordíthatatlan folyamatot eredményezett.

És a parkkal kapcsolatban van-e teröven valami felújítási munkálat vagy valamilyen átépítés?

T. S.: A Molnár Józsiás park átépítése nem szerepel az önkormányzat közeli programjában, nemrég a játszóteret teljesen felújítottuk és a sétányokat is. Rendszeres karbantartási munkálatokat végzünk, de teljes átépítési program nem szerepel.

Magánemberként véleménye szerint, hogyan lehetne méltóan képviselni Molnár Józsiás szellemi hagyatékát.

T.S.: Erre talán általánosnak tűnik a válasz, csak azt tudom mondani, hogy ha megismerjük azokat az eredményeket, amelyeket Molnár Józsiás elért élete

során, azt az életformát, amit próbált abban a korban meghonosítani, ahogyan próbálta szolgálni a népet, és ha ehhez próbálunk mindannyian a magunk tudása és lehetősége szerint igazodni, akkor ez a legtisztességesebb és a legtöbb, amit tehetünk ezért, egyáltalán a közösségünkért.

Nagyon szépen köszönjük, hogy válaszolt a kérdéseinkre.

T. S.: Én köszönöm a meghívást.

BÖGÖZI TÍMEA – GÁLL ORSOLYA

A zsoboki gyermekek kerémiái (2003)

Balázs János: Harmónia (2001)

